

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék

XIV. Romológia Konferencia

2026. március 26-27.

Absztraktkötet

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Romológiai Kutatóközpont • 7624 Pécs, Ifjúság
útja 6. • Felelős kiadó: Cserti Csapó Tibor tanszékvezető • Szerkesztette: Andl Helga –
Borbándi Bálint • digitális kiadvány • ISBN: 978-963-626-590-8

**A program a PTE BTK Konferenciaszervezés támogatása 2026. pályázat segítségével
valósul meg.**

Tartalomjegyzék

Ackermann Tamás	6
Digitális esélyteremtés e-learning képzésekkel hátrányos helyzetű roma célcsoport számára..	6
Andl-Beck, Boróka	7
The English Gentleman and His Ethnic Mask: The imagined Gypsies of George Borrow's <i>Romany Rye</i>	7
Bakó Boglárka	8
A munkásnő és a ráni. Munkásidentitás-változás három generációban, Pest megyei szegkovács közösségekben.....	8
Balogh Jenifer	9
Hátrányos helyzetű kistérségekben élő roma szülők aspirációi (hatásai) gyermekeik továbbtanulási lehetőségeire: Kihívások és lehetőségek elemzése	9
Biczó Gábor	10
A roma szakkollégiumi hálózat társadalmi hatása az alumni életutak tükrében	10
Bocsi Veronika	11
Az előítéletesség mintázatai Magyarországon	11
Bódis Zoltán	12
Az informális tudásátadás lehetőségei a Lippai Balázs Roma Szakkollégium keretében	12
Bodnárová, Zuzana – Baló András Márton	13
A romani nyelvi jogi követelmények legkorábbi, ismert esetének történeti rekonstrukciója és médiareprezentációja.....	13
Borbándi Bálint	14
A köznevelési tartalmi szabályozók (Nemzeti alaptantervek, történelem-kerettantervek) romológiai vonatkozású előírásainak változásai a kezdetektől napjainkig	14
Boros Julianna	15
Cigány nők társadalmi innovációs szerepe	15
Cheshmedzhieva-Stoycheva, Desislava	16
An overview of (anti)Gypsyism in the media: A comparative analysis of the Bulgarian and the British media discourse on GRT	16
Cserti Csapó, Tibor	17
Icons in the construction process of „Roma nation” view the example of István Vályi	17
Cserti Csapó Tibor	18
Vályi István alakja és szerepe a romológiai szakirodalomban.....	18
Csovcics Erika	19
Felzárkózás vagy felszabadítás? Hasított habitus és biculturális kompetenciák a Gandhi Gimnázium első generációjának mobilitási útjaiban.....	19
Duka Andrea Annamária	20
Roma emancipáció hatalomelméleti mátrixban	20
Fenyő Imre	21
Pedagógiai diskurzusok és kisebbségi reprezentációk a szocialista sajtóban	21
Forray R. Katalin	22
A roma/cigány értelmiségi elitképzés intézményi keretei: A pécsi modell	22

Gabcova, Lydia	23
Romani Labour Mobility as a Response to Structural Exclusion: Experiences from Slovakia and the United Kingdom	23
Galán Anita	24
Mesterséges intelligencia és etnikai reprezentáció: a „roma” és „cigány” terminusok hatása a generatív AI által létrehozott családbrázolásokra.....	24
Hajnáczky Tamás Attila	25
A „cigánykérdés” tartalmi változása térben és időben Magyarországon a századfordulótól második világháború kitöréséig	25
Hajská, Markéta	26
Romani Language in the Collaborative and Participative Research	26
Heindl Katica – Trendl Fanni	27
Egy inkluzív, non-formális felsőoktatási közösség modellje: roma szakkollégiumok Magyarországon.....	27
Horváth Gergely	29
Kritikai reflexió a kutatói pozícióról egy méltányosságot biztosító mentorprogram longitudinális vizsgálatában	29
Károlyi Júlia	30
„Nézz körül, hát itt mindenki cigány!”: Reflexiók az etnikai besorolás problematikusságáról egy általános iskolai etnográfiai kutatás kapcsán.....	30
Komolafe Cinderella – Lukács J. Ágnes – Dávid Beáta	31
Roma egyetemisták párválasztása és társadalmi beilleszkedése.....	31
Kovács Tibor	32
A pályaorientáció mentori szemmel: lehetőségek és határok egy iskolával való együttműködésben.....	32
Kubaník, Pavel – Hajská, Markéta	33
Conflicting interests in language management for Romani speaking children entering Czech primary school.....	33
Lakatos Szilvia	34
Digitális Esélyteremtési Program a Khetanipe Egyesületben	34
Lakatos Szilvia	35
Fókuszban a hazai és nemzetközi romani nyelvjárások.....	35
Laki Tamásné	36
„Mélyen megérintett” – Tanárszakos hallgatók reflexiói egy városszéli szegregált településrész tanodájában és iskolájában történt hospitálások nyomán	36
Lukáč, Marek – Mušinka, Alexander	37
From Counseling to Accompaniment of Adults from Marginalized Roma Communities	37
Lukács Lilla Judit – Lőkös Laura Márta	38
Digitális mentorálás és kompetenciafejlesztés: Az E-tanoda mentorprogram hatásvizsgálata és a Romoji oktatási applikáció bemutatása	38
Méijome Tejero, Manuel Miguel	39
The Flamencology Chair of Jerez: A Fundamental Institution in the Scientific Study and Preservation of Flamenco Art Heritage.....	39
Plainer, Zsuzsa	40
Roma educational programmes in Romania: friendly environment or builder of the racialized glass ceiling?.....	40
Raffael István	41

A meddőség hatása és kezelése a klinikai szociális munka eszközeivel a roma közösségekben	41
Rosenberg Mátyás	42
Amikor a nagy nyelvi modell „túl okos”: morfológiai hallucinációk romani nyelvi példákon	42
Rosenberg Mátyás	43
Romani nyelvvizsgák Magyarországon: létszám- és sikerességi trendek.....	43
Sadílková, Helena	44
Romani Language, History and Cultural Studies: Research and Mainstreaming	44
Soltészné Imre Edina Anna – Fucskó Mónika	45
Esélyteremtés helyben – A FETE program pedagógiai és közösségi dimenziói Tiszaderzszen	45
Sólya Anna Tamara	46
Szakirodalom, törvényhozás, adatok – A Baranya vármegyei általános iskolás diákok társadalmi mobilitásának sikerességi mutatói	46
Szabó Henriett	47
Honnan hová? – Szociokulturális meghatározottságok és életpályák összefüggései roma szakkollégiumi hallgatók körében.....	47
Szalai Andrea	48
„Apoj tu žuvli san, kerestanjam!” – Terepmódszertani jegyzetek egy gábor közösségekben végzett kutatásról.....	48
Szecsó János	49
Hidak az iskola és a család között: Az óvodai és iskolai szociális segítők szerepe a roma tanulók esélyeinek növelésében	49
Szverle Szandra	50
A nyelvi közeg és a korai iskolaelhagyás kapcsolata.....	50
Tempfli Csilla	51
Társadalmi hátrány és jövőkép a 15–19 éves magyar fiataloknál.....	51
Tóth Norbert	52
Társadalmi integráció és lokális hagyománykészlet	52
Varga Aranka – Bereményi Ábel	53
Bikulturális ökológiák: lehetőségek és korlátok. Életesélyek különbségei két cigány, roma közösség összevetésében.....	53
Verő-Valló Judit	54
Prímásnők. A cigányzenei szektorban dolgozó női prímások, női zenekarok története, társadalmi a két világháború közötti években	54
Vezdén Katalin	55
„Oktatási esélyekért!” – Egy kortás mentorprogram értékelése és továbbfejlesztési lehetőségei a dél-dunántúli régióban.....	55
Vida László – Simon Magdolna	56
Az iskolai elkülönüléstől a kapcsolathálózati zártságig. A roma szegregáció három dimenziója	56
Vidák, Gábor	57
Participatory Infrastructure Development as Social Innovation: Roma Community Involvement and Intersectional Learning Processes in a Rural Segregated Settlement.....	57
Vitéz Kitti	58
A Pécsi Tudományegyetem külföldi hallgatóinak vizsgálata a minőségi nemzetköziesítés szempontjai mentén.....	58

Ackermann Tamás

PhD hallgató

DE Humán Tudományok Doktori Iskola

Digitális esélyteremtés e-learning képzésekkel hátrányos helyzetű roma célcsoport számára

Az előadás a Svájci–Magyar Együttműködési Program II. keretében megvalósuló SM10-MIN-PC2 Digitális Esélyteremtési Program kvalitatív tapasztalatait foglalja össze, különös tekintettel arra, miként támogathatja az e-learning és a Digitális Pontokra épülő képzési infrastruktúra a hátrányos helyzetű csoportok, köztük a roma közösségek társadalmi részvételét. A fókuszcsoportos beszélgetések és megvalósítói interjúk azt jelzik, hogy a digitális egyenlőtlenségek a vizsgált kistéleplési környezetben ritka, hogy pusztán hozzáférési problémaként jelennek meg: a mindennapi eszközhasználat jellemzően okostelefon-centrikus és kommunikációra, tartalomfogyasztásra szűkül, miközben az önálló digitális ügyintézés (pl. e-közigazgatási és egészségügyi szolgáltatások) a hibázástól való félelem, az alacsony önbizalom és az intézményi bizalom alacsony szintje miatt korlátozott. A digitális kompetenciák gyakorlati hasznosulása erősen társas beágyazottságú: a segítségkérés és a közvetítés nem kivételes, hanem strukturális elem. Eredményeink szerint a digitális esélyteremtés akkor válhat tartóssá, ha az e-learning tartalmak gyakorlatorientált feladatokra épülnek, sikerélményt adnak, és folyamatos, helyben elérhető támogatással (helyi digitális segítők) kapcsolódnak össze. A tapasztalatok rámutatnak: a kulturális és társadalmi erőforrások a digitális tanulásban is meghatározók.

Kulcsszavak: digitális esélyteremtés, e-learning képzés, digitális egyenlőtlenségek, romák, digitális kompetenciák

Andl-Beck, Boróka

PhD student

ELTE Doctoral School of Literary Studies

The English Gentleman and His Ethnic Mask: The imagined Gypsies of George Borrow's *Romany Rye*

George Borrow's *Romany Rye* (1857) omits the thrill of depicting the domestic Others known from Victorian Gothic fiction: his 'Gypsies' are not dangerous and abhuman, instead, he presents readers with a layman-ethnographer's account of 'authentic' Romany customs, language use and superstitions in mid-Victorian Britain. Still pandering to the Orientalist tendencies of the era, Borrow's empirical-anecdotal narrative creates the illusion of objectivity and authenticity through striking a balance between tale and case study. By putting on an 'ethnic mask' and using an adventurer proto-anthropologist's lens, Borrow provides the audience with an insider perspective on a life led by 'the Romans', the unknowable 'Other' long-present in the British imagination, who often function as vessels for temporal, spatial and societal uncertainty. Borrow seeks to establish social relatedness between the observer and the observed, reversing the notion of assimilation and making it the goal of the white researcher rather than the ambition of 'the Other' or the state apparatus; still, the narrator's objectives are not social, they are creative and professional. The aim of this study is to uncover the methods and motivations behind this assimilative process, focusing on the subtle, literary ways of dehumanisation and the urge to untangle the unknowable history, way of life and belief system of 'Gypsies' as seen in Borrow's *Romany Rye*.

Keywords: Victorian literature, ethnography, domestic Other, dehumanisation

Bakó Boglárka

tudományos kutató

ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja

A munkásnő és a ráni. Munkásidentitás-változás három generációban, Pest megyei szegkovács közösségekben

Az előadás három, szegkovács családban felnövő nő (Juli, 1943; Erzsi, 1960; Rina, 1984) párhuzamos élettörténetén keresztül vizsgálja, hogyan alakult át a dolgozó nő társadalmi helyzete és mikro /makroközösségi szerepe a Pest megyei szegkovács közösségekben.

A szegkovács munka történeti és közösségi jelentéskészlete (munka mint tisztesség, megélhetés és identitás) olyan normatív keretet ad, amelyben a női érvényesülési stratégiák generációsan újraszerveződnek.

Elméleti kiindulópontként a roma/cigány társadalmi mobilitás és munka–család konstrukciók kutatásaira támaszkodom, külön figyelemmel az osztály, nem és etnicitás metszetekre, valamint a stigmatizáció és elismerés mindennapi tapasztalataira (CRENSHAW, 1989; GOFFMAN, 1963; DURST–FEJŐS–NYÍRÓ, 2016). A vizsgálat kvalitatív, élettörténeti interjúkra épül; narratív–tematikus elemzéssel tárja fel, mi befolyásolta a továbbtanulás és szakmaszerzés lehetőségeit, és miként szerveződtek át a „munka” jelentései a szocialista ipari munkától a poszt szocialista, képzettséghez kötött „szakember ráni” identitásig (KEMÉNY–JANKY, 2004; LADÁNYI–SZELÉNYI, 2002; KERTESI–KÉZDI, 2016). A mikroszintű döntések és „szabad akarat” (mikrotörténeti perspektíva) azt is megmutatja, hogy a normák és strukturális korlátok között milyen mozgástér nyílik a nők számára különböző korszakokban. A mikrotörténeti megközelítés Giovanni Levi stratégiai racionalitás fogalmát használja (LEVI, 1991), amely szerint a „szabad akarat” a szabályok és hatalmi viszonyok között rendelkezésre álló mozgástér. A szereplők nem determináltak, de nem is korlátlanul szabadok. Döntéseikben kreatív, értelmes stratégiákat alkalmaznak: a rokonsági hálók mozgósítását, rejtett normaszegéseket vagy a különböző szabályrendszerek közti lavírozást. Az előadás hozzájárul a roma nők munkavállalásáról és társadalmi szerepeiről szóló romológiai diskurzus finomításához és empirikus példákon keresztül teszi láthatóvá a generációs változások komplexitását.

Kulcsszavak: társadalmi mobilitás, munka, család, mikrotörténet, roma/cigány

Balogh Jenifer

PhD hallgató

DE Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

Hátrányos helyzetű kistérségekben élő roma szülők aspirációi (hatásai) gyermekeik továbbtanulási lehetőségeire: Kihívások és lehetőségek elemzése

Az előadás célja a hátrányos helyzetű kistérségekben élő roma szülők oktatási aspirációinak vizsgálata, valamint ezek hatásának feltárása gyermekeik továbbtanulási lehetőségeire. A kutatás során kvalitatív módszert alkalmazva félig strukturált interjúkon keresztül elemeztem a szülők motivációit, elvárásait és a tanulással/továbbtanulással kapcsolatos attitűdjeit. Az alanyok kiválasztásánál hólabda módszert alkalmaztam, a kelet-magyarországi régióban található Roma Szakkollégiumok hallgatóin keresztül, tehát felsőoktatásban tanuló roma hallgatók szüleivel készült a kutatás. Az eredmények rávilágítottak arra, hogy bár a roma szülők túlnyomó többsége fontosnak tartja gyermekeik tanulmányait és előmozdítaná továbbtanulásukat, számos akadály nehezíti ezt a folyamatot. A gazdasági nehézségek, a társadalmi kirekesztettség, valamint az oktatási rendszer szegregációs tendenciái mind csökkentik a roma fiatalok esélyeit a sikeres tanulmányi előmenetelre. Az interjúk tanúsága szerint a szülők saját iskolai végzettségének hiányosságai ellenére aktívan törekednek arra, hogy gyermekeik számára jobb jövőt biztosítsanak, és nagy jelentőséget tulajdonítanak az oktatásnak, mint a társadalmi mobilitás egyik legfontosabb eszközének. A dolgozat következtetései alapján a roma tanulók esélyegyenlőségének növelése érdekében elengedhetetlen a strukturális akadályok lebontása, az oktatási szegregáció csökkentése és a hátrányos helyzetű családok célzott támogatása.

Kulcsszavak: roma szülők, aspirációk, hátrányos helyzetű kistérségek

Biczó Gábor

egyetemi tanár

DE Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

A roma szakkollégiumi hálózat társadalmi hatása az alumni életutak tükrében

Az elmúlt hónapokban nagyszabású kérdőíves vizsgálatot végeztünk a magyarországi roma szakkollégiumi hálózat egykori tagjai között. A végzett hallgatók válaszai alapján kirajzolódó kép sokoldalú és részletekben gazdag rálátást enged a speciális csoport a diplomaszertést követő társadalmi érvényesülésének folyamatára. A lakóhelyválasztás, a munkaerőpiacra történő kilépés és a családalapítás tendenciái mellett a civil szervezetekben végzett és a saját településen vállalt önkéntes munkavégzés tendenciáit is elemeztük. A vizsgálati eredményekből kirajzolódó kép jelentősége, hogy az Európában egyedülálló tehetséggondozó műhely társadalmi hatását másfél évtizedes időtávlatban értelmezhetjük. A többségében roma származású és/vagy hátrányos helyzetű háttérrel rendelkező egykori szakkollégisták integrációjának folyamatminősége láthatóvá teszi azt, hogy a többségi környezet miként reagál a cigány értelmiségiek társadalmi szerepvállalására. A kutatás eredményeiből létrehozott adatbázis elemzésekor a saját terepi tapasztalataink kvalitatív aspektusait is érvényesítettük. Emellett a kortárs antropológiaelméletben az interszekcionalitás kritikai analitikus eszközként (Collins) hivatkozott módszertani jelentőségére alapozva keressük a választ arra, hogy az egykori roma szakkollégisták miként alkalmazkodnak az összetett szociokulturális környezet kihívásaihoz.

Kulcsszavak: roma szakkollégium, alumni tagozat, társadalmi integráció

Bocsi Veronika

egyetemi tanár

DE Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar

Az előítéletesség mintázatai Magyarországon

Elemzésünk célja, hogy az European Values Study 2017-es adatbázisa segítségével (EVS, 2020) felmérjük, hogy a 30 év feletti magyar populáció milyen csoportok irányába előítéletes, és ezt az attitűdöt milyen háttérváltozók alakítják. Az előítéletesség mértéke Európa keleti részében magasabb a vallási, etnikai és bevándorló kisebbségekkel szemben (BELL és mtsai, 2021), és ismertek az előítéletesség prediktorai is – például az anyagi problémák megléte vagy a nemi identitás (BAL és mtsai., 2024). KERESZTES-TAKÁCS és mtsai (2016) azt hangsúlyozzák, hogy Magyarországon a romák elleni előítéletesség elfogadott társadalmi normának tekinthető. Jelen előadás a más rasszhoz tartozókkal, a bevándorlókkal-vendégmunkásokkal, homoszexuálisokkal, muszlimokkal, zsidókkal és cigányokkal kapcsolatos állásfoglalásokat elemezte. A magyar almintánál mellett Szlovákia, Románia Bulgária adatait is felhasználtuk. Az eredmények alapján elmondhatjuk, hogy az egyes csoportok irányába az elutasítás aránya Magyarországon magasabb, mint a minta egészében. Ez az összefüggés a többi, vizsgálatba bevont ország esetében is igaznak bizonyult. A cigányok és a homoszexuálisok kapcsán a távolságtartás ugyanakkor nem sokkal haladta meg az EVS átlagát. A regressziós modelleket a magyar almintán futtattuk le. Az egyes csoportok esetén a magyarító változók köre eltért, de politikai bal-jobb tengely, a jövedelmi decilisek, a vallásosság és a településtípus több esetben is magyarító erővel bírt.

Kulcsszavak: előítéletesség, prediktorok, Kelet-Európa

Bódis Zoltán

kutatótanár

DE GYGYK Lippai Balázs Roma Szakkollégium/Szent József Katolikus Gimnázium

Az informális tudásátadás lehetőségei a Lippai Balázs Roma Szakkollégium keretében

A DE-GYGYK Lippai Balázs Roma Szakkollégiumában immár másfél évtizede működő *Talentum* modul az informális tudásátadás kiemelkedő pedagógiai színterévé vált. A kezdetben a modernség narratív logikáját követő mesemondó és népismereti vetélkedő mára posztmodern, közösségi élményalapú tanulási térként funkcionál. A program nem pusztán ismeretátadásra törekszik, hanem értékközvetítő, identitáserősítő és közösségteremtő szerepet is betölt.

Az előadás bemutatja, miként alakult át a *Talentum* modul pedagógiai gyakorlata a versengésre épülő tudásreprezentációtól az együttműködésen, narrativitáson és élményeken alapuló tanulásszervezés felé. Külön hangsúlyt kap a roma kulturális tudás informális formáinak legitimálása, valamint a tehetséggondozás olyan modellje, amely egyszerre képes az egyéni kibontakozást és a közösségi beágyazottságot erősíteni. A *Talentum* modul példája rávilágít arra, hogy az informális pedagógiai terek miként válhatnak a társadalmi mobilitás, a kulturális párbeszéd és a fenntartható közösségépítés hatékony eszközeivé.

Kulcsszavak: informális tanulás; tehetséggondozás; közösségi pedagógia; roma kulturális tudás; narrativitás

Bodnárová, Zuzana* – Baló András Márton**

*researcher

University of Graz

**tudományos munkatárs

ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont

A romani nyelvi jogi követelések legkorábbi, ismert esetének történeti rekonstrukciója és médiareprezentációja

Előadásunk tárgya egy igen jelentős, ennek ellenére eddig kevés figyelmet kapott esemény a romani aktivizmus és polgárjogi mozgalom történetében: egy magyarországi cigányokból álló delegáció 1850 májusában petíciót nyújtott be az osztrák császárnak, amelyben egyenlő jogokat követelnek a romani nyelv és annak beszélői számára.

Az eseményt csak néhány írás említi futólag (TOMKA, 1983: 51; STOLBERG, 2005: 100; MARUSHIAKOVA – POPOV, 2022: 11), vagy a korabeli lapokban található híradásokra, vagy egy későbbi forrásra (SCHWICKER, 1883) hivatkozva.

Az eredeti petíció sajnos nem lelhető fel egyetlen levéltárban sem, számos, a Habsburg Birodalomban kiadott újság ugyanakkor röviden tudósított az eseményről, mind Ausztriában, mind Magyarországon. Ezekre a korabeli híradásokra, valamint szemtanúk beszámolóira támaszkodva rekonstruáljuk és helyezzük történeti kontextusba az eseményt, majd megvizsgáljuk, hogyan jelennek meg a cigányok és nyelvük a médiában.

A diskurzustörténeti megközelítést (REISIGL – WODAK, 2015) alkalmazva a forrásokban azt figyelhetjük meg, hogy a cigányokkal kapcsolatos domináns diskurzusok gyanánt a „nemzetiség”, a „hovatartozás” és az „egyenlőtlenség” jelennek meg. Ezeken keresztül igyekszünk rávilágítani a cigányokkal szembeni előítélet nyelvi megnyilvánulásaira, és magának az eseménynek a jelentőségére, azaz, hogy a cigányok a kedvezőtlen történelmi körülmények ellenére, alulról szerveződő jelleggel megpróbálták nyelvi jogokat kiharcolni maguknak.

Kulcsszavak: nyelvi jogok, diskurzuselemzés, Habsburg Birodalom, romani nyelv, romani aktivizmus

Borbándi Bálint

PhD hallgató

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

A köznevelési tartalmi szabályozók (Nemzeti alaptantervek, történelem-kerettantervek) romológiai vonatkozású előírásainak változásai a kezdetektől napjainkig

A Nemzeti alaptanterv (továbbiakban NAT) 1995 óta létezik, hozzá tartozó kerettantervek pedig 2000-től kezdve vannak Magyarországon. A NAT és a rá épülő kerettantervek is számos változáson estek át megszületésük óta. Napjainkban már az ötödik – 1995, 2003, 2007 és 2012 után –, 2020-ban kiadott NAT és a rá épülő kerettantervek szabályozzák a köznevelés egyes szinterein elsajátítandó tananyagtartalmakat. Előadásomban azt vizsgálom, hogyan változtak a NAT és az általános iskolai, továbbá gimnáziumi történelem-kerettantervek cigányokkal, romákkal kapcsolatos tartalmi előírásai 1995 óta. Kutatásom célja feltárni és bemutatni, azokat a cigánysággal kapcsolatos témákat, melyek a leghangsúlyosabban jelentek/jelennek meg a NAT-okban és gimnáziumi történelem-kerettantervekben. Vizsgálatom módszere dokumentumelemzés. Megállapítható, hogy az 1995-öshöz képest a 2020-ban megjelent NAT már nagyobb figyelmet fordít a cigánysággal kapcsolatos tananyagtartalmak és információk megjelenítésére a történelem tantárgy keretein belül. A tartalmi szabályozók (NAT és történelem-kerettanterv) előírásain felül fontos megvizsgálni a rajtuk alapuló tankönyvekben megjelenő, cigánysággal kapcsolatos tartalmak minőségét is, annak érdekében, hogy a köznevelésben tanuló diákok hiteles, tudományosan megalapozott információkhoz juthassanak velük kapcsolatban.

Kulcsszavak: NAT, történelem-kerettanterv, cigányság, tendenciák, dokumentumelemzés

Boros Julianna

egyetemi adjunktus

PTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Cigány nők társadalmi innovációs szerepe

A társadalmi innováció fogalma szorosan kapcsolódik a társadalmi problémákhoz, melyekkel a közösségek, társadalmi csoportok és szervezetek küzdenek. A társadalmi innováció valamilyen tágran értelmezhető problémára, kihívásra adott válaszként értelmezhető. (KOZMA, 2019) A társadalmi innovációt tehát tekinthetjük egyfajta modern-kori, nem megfelelő társadalmi berendezkedésekre adott válaszként is, ami felhívja a figyelmet a strukturális hiányosságokra és a marginalizálódott társadalmi csoportok problémáira. (PACZARI, 2024) A társadalmi innovátorok és a helyi hősök olyan egyének vagy közösségi szereplők, akik aktívan dolgoznak társadalmi problémák megoldásán és pozitív változások előidézésén helyi szinten. A kutatás célja a reziliencia és a bikulturális szocializáció (mediátorok, transzlétorok) elméletét követve, a hátrányos helyzetből induló, főként cigány, roma származású nők innovációs tevékenységének megismerése, azonosítása, akik mediátorként és transzlétorként vannak jelen a társadalomban. A kutatás része, hogy az életutakban megvizsgáljuk a reziliencia tényezőit, mennyiben tekinthetők a mintába került személyek reziliensnek. Kvalitatív technikával 32 élettörténeti interjú és oral history interjúk készítésén keresztül változóközpontú módszerrel történt az elemzés. A reziliens személyek által elért eredményeket alapvetően hat ismert kategória alapján rendszerezük.

A helyi hősökben közös jellemző, hogy kreatívak, problémamegoldásuk újfajta szemléletet tükröz a közösségen belül. Többnyire társadalmilag érzékenyek, és választott szakmájukban ezért kiemelten keresik (tudatosan vagy anélkül) az emberekhez való kapcsolódást, a segítséget vagy a közösség érdekeinek képviselését. Jelenlétük egyfajta „híd” szerepet jelent a közösség és az újítás, vagyis a közösségi tanulás módszerei között mind egyéni, mind kollektív szinten.

Kulcsszavak: cigány nők, társadalmi innováció, kvalitatív kutatás, reziliencia

Cheshmedzhieva-Stoycheva, Desislava

lecturer/researcher

Konstantin Preslavsky University of Shumen

An overview of (anti)Gypsyism in the media: A comparative analysis of the Bulgarian and the British media discourse on GRT

The study offers a comparative analysis of the ways the Bulgarian and the British media present information on Gypsies, Roma and Travellers (GRT) in the two countries. The background of the study is provided by such notions as ethnic identity, othering and anti-Gypsyism. The findings are based on a corpus of 655 articles (423 from Bulgarian and 232 from British newspapers) collected over the Covid and post-Covid period, i.e. 2020-2024. The newspapers selected for the corpus are representatives of the so-called serious press in both countries: the Bulgarian Dnevnik, Sega and Standart and the British The Independent, The Guardian and The Telegraph. The analysis presented is not only synchronic but also diachronic as it compares the findings of this research to those from a study conducted at the beginning of the century (2001-2005). The methods of analysis employed are both qualitative and quantitative with focus on the socio-cognitive approach within the Critical Discourse Studies. The study traces the topics employed by both media, the headlines they choose, and the metaphors that occur in the body of the text related to the presentation of GRT. Some of the conclusions reached are that the media, especially in Bulgaria continue to pay attention to Roma and still employ the familiar frames triggered by the use of established metaphors and lexis. The same resort to well-known metaphors has been observed in the British media as well. The positive trends are reduction of negatively-charged lexis, attempt at raising intercultural awareness that is observed primarily in the British media and the strive to find the reasons for the problems that these communities experience.

Keywords: anti-Gypsyism, media discourse, metaphors, headlines, main topics, GRT

Cserti Csapó, Tibor

associate professor

PTE BTK NTI Department of Romani Studies and Sociology of Education

Icons in the construction process of „Roma nation” view the example of István Vályi

The building of „Roma nation” is a transnational process aimed at strengthening the identity, culture, and political organization of Roma communities worldwide. The start of this process is typically linked to the events of the first Roma World Congress in 1971, although the indication of the congress is only an obvious (but important) stage in this process as a whole. The noble goal of this nation-creating endeavor is to unite scattered communities through the global Roma movement, strengthen their sense of belonging together, and represent the interests of Roma groups on the international stage.

As many researchers have pointed out: as was also observed in previous nation-building movements in Europe, the process is accompanied by gestures aimed at strengthening identity, attempts to create historical continuity, and the search for historical and cultural icons – or, if necessary, their creation (BALATONYI, 2018; BALOGH, 2011; BERNÁTH, 2011; BINDER, 2006, 2008, 2009, 2015, 2016; MAJTÉNYI, 2017).

The presentation examines this iconographic act through a few important examples, among which the story of István Vályi is typical, as is the myth that has been built up around it in Roma historical memory and in the literature.

The discovery of the origins of the Romani language and the history of linguistic research are intertwined with the name of István Vályi and the story built around his discovery. The central core of the story — that István Vályi noticed during his studies in the Netherlands in the 18th century that the language of his Indian classmates resembled the Romani language, he wrote down more than 1,000 words, and compared them with the Romani language of the Roma community in his native village, and following his publication in a Viennese newspaper, Grellmann, Pott, and other linguists confirmed the Indian linguistic connection through further research – it became a fundamental part of the everyday knowledge of the Romani community, and even scientific literature dealing specifically with the Romani language often treats it as fact. Although several researchers later disputed the authenticity of the story (HANCOCK, 1992, 2000, 2004; WILLEMS 1997; Landauer – see: LUKÁCS, 2014; FORRAY, 2022) dispelling the romantic narratives, the discovery still lives in linguistic discourse to this day.

The story and its varied interpretations are a typical example of how a story becomes an unquestionable part of general knowledge, how it develops, and how it becomes an integral part of academic knowledge too. The presentation examines this process using the method of document analysis.

Keywords: Roma studies, science, popular science, Roma nation-construction, lieux de mémoires

Cserti Csapó Tibor

egyetemi docens

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Vályi István alakja és szerepe a romológiai szakirodalomban

A romani nyelv eredetének felfedezése és a nyelvészeti kutatások története összeforrt Vályi István nevével és a köré épült történettel. A sztori központi magja - miszerint Vályi István a 18. században, hollandiai tanulmányai során felfigyelt arra, hogy indiai diáktársai nyelve hasonlít a roma nyelvre, több mint 1000 szót jegyzett fel, és összevetette őket a roma nyelvvel, s egy bécsi lapban tett közlése nyomán aztán Grellmann, Pott, s más nyelvészek további kutatásokkal igazolták az indiai nyelvi kapcsolatot – alapelemévé vált a roma közösség mindennapi tudásának, sőt a tudományos, szűkebben a roma nyelvvel foglalkozó szakirodalom is gyakran tényként kezeli. Bár több kutató később vitatta a történet hitelességét (HANCOCK, 1992, 2000, 2004; WILLEMS, 1997; Landauer – lásd: LUKÁCS, 2014; FORRAY, 2022), eloszlatva a romantikus narratívákat, a felfedezés mégis napjainkig él a nyelvészeti diskurzusban.

A történet és annak változatos interpretációja iskolapéldája annak, hogyan válik egy sztori az általános tudás megkérdőjelezhetetlen részévé, hogyan alakul, hogyan szervesül az akadémiai tudás elemévé. Az előadás ezt a folyamatot vizsgálja a dokumentumelemzés módszerével.

Kulcsszavak: romológia, szakirodalom, naiv tudomány, roma nemzetépítés

Csovcsics Erika

egyetemi tanársegéd

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Felzárkózás vagy felszabadítás? Hasított habitus és bikulturális kompetenciák a Gandhi Gimnázium első generációjának mobilitási útjaiban

Előadásomban a Gandhi Gimnázium első két évfolyamának diákjaival készített kvalitatív kutatás eredményeit mutatom be. A vizsgálat célja annak feltárása, hogy a bikulturális (ZHU, 2016) pedagógiai program milyen módon járult hozzá a tanulók mobilitási útjához és identitásalakulásához. Az elméleti keretet a társadalmi mobilitás, a mobilitás ára (DURST és mtsai, 2023) a hozott és hozzáadott tőkék, a habitusváltozás (BOURDIEU, 2002), valamint a szegmentált asszimiláció (NECKERMANN et al., 2006) és a bikulturális kompetenciák koncepciói adják. A kutatás reflektál a kritikai pedagógia felszabadításközpontú (FREIRE, 2024) megközelítésére is, amely az előrejutást nem felzárkózásként, hanem strukturális lehetőségeremtésként értelmezi. A vizsgálat kérdőíves adatfelvételre (N=25) és reflektív, félig strukturált narratív életútinterjúkra (N=23) épül. Az interjúk abduktív tematikus elemzése biztosította az empirikus mintázatok és az elméleti keret dinamikus összekapcsolását. A narratívákban hangsúlyosan jelenik meg a kultúraazonos iskolai légkör protektív hatása a magasabb iskolai végzettség és kedvezőbb munkaerőpiaci státusz megszerzésében, ugyanakkor több életútban azonosíthatók adaptációs nehézségek és az osztályváltás ambivalenciái. Kutatásom rámutat arra, hogy az intézmény az egyéni kompenzáció túl kollektív erőforrásokat is közvetített. Ugyanakkor kérdés, hogy a védett közegből kilépve milyen mértékben alakult ki tudatos és autonóm érdekérvényesítési gyakorlat.

Kulcsszavak: bikulturális kompetencia, társadalmi mobilitás, reziliencia, habitus, roma identitás

Duka Andrea Annamária

vezető

JövőKép-OKS Egyesület és Nemzetközi Hálózat

Roma emancipáció hatalomelméleti mátrixban

Folyamatban lévő kutatásom a roma emancipáció teljes rendszerszintű hatásmechanizmusait vizsgálja politikai, társadalmi és intézményi dimenziókon keresztül; hatalomelméleti kontextus alapján mátrix perspektívát alkalmazva.

Különös figyelmet fordítok az aktív politikai részvételre, az intézményi bizalomra, a politikai hatékonyság érzetére, a döntéshozatali hozzáférésre és a közügyekben való szerepvállalás hajlandóságára.

A vizsgálat során kevert módszertan segítségével tárom fel a belső és külső erőforrások meglétét és/vagy hiátusait hazai és nemzetközi összehasonlításban; miközben társadalmi tabukat és strukturális határokat feszeget. Elemzem a különböző minták alapján a gyökérproblémákat, amelyek a roma közösségek politikai és társadalmi pozícióját hosszú távon meghatározzák; melyben az emancipációt teljes elemeire bontva illeszttem a mai hazai és nemzetközi kontextusba, különös tekintettel az politikai és jogi önrendelkezésre.

Elemzésem alapját a kisebbségi önkormányzati rendszer működése képzik, amely a roma közösségek számára a politikai döntéshozatalhoz a legközelebb álló formális részvételi tér. A kutatás már részeredményeket tartalmaz, amely a részvételi és jogszabályi változásokról, illetve a mindenkori állam által biztosított lehetőségekről referál. Kutatásom végső célja egy teljes reformcsomag, mely rendszerszintű társadalmi változásokat idéz elő.

Kulcsszavak: roma emancipáció, politikai részvétel, intézményi bizalom, kisebbségi önkormányzat, politikai önrendelkezés

Fenyő Imre

egyetemi docens

DE Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

Pedagógiai diskurzusok és kisebbségi reprezentációk a szocialista sajtóban

Az előadás a szocialista időszak pedagógiai diskurzusainak egyik meghatározó fórumát, a *Család és iskola* (később *Gyermekünk*) című folyóiratot vizsgálja abból a szempontból, miként jelent meg benne a cigányság az intézményes nevelés kontextusában az 1950 és 1973 közötti időszakban. A kutatás elméleti keretét a kritikai diskurzuselemzés, valamint a kisebbségek pedagógiai reprezentációit vizsgáló társadalomtörténeti és kultúratudományi megközelítések adják. Az előadás központi kérdése, hogy a folyóirat szövegeiben a cigányság milyen módon konstruálódik: elsősorban pedagógiai problémaként, szociális hiányként, vagy szimbolikus-metaforikus jelentéshordozóként.

Az elemzés a folyóirat teljes szöveges korpuszára épül, dokumentum- és kvalitatív tartalomelemzési módszereket alkalmazva. A vizsgálat feltárja, hogy a romák megjelenítése miként illeszkedik a korszak államszocialista neveléspolitikai és ideológiai kereteihez, valamint hogyan változik a diskurzus hangsúlyrendszere az egyes évtizedek során. Az előadás célja annak bemutatása, hogy a pedagógiai sajtó nem csupán a nevelési gyakorlat közvetítője volt, hanem aktív szerepet játszott a kisebbségekről alkotott szakmai és társadalmi narratívák formálásában. A kutatás elméleti és gyakorlati jelentősége abban áll, hogy hozzájárul a szocialista pedagógiai gondolkodás kritikai újra értelmezéséhez, valamint a roma gyermekekkel kapcsolatos történeti diskurzusok mélyebb megértéséhez.

Kulcsszavak: pedagógiai diskurzus, kisebbségi reprezentációk, ideológia és neveléspolitikai

Forray R. Katalin

professor emeritus

PTE BTK Neveléstudományi Intézet

A roma/cigány értelmiségi elitképzés intézményi keretei: A pécsi modell

A roma kulturális elit kinevelése olyan társadalmpolitikai célkitűzés, amelynek szellemi gyökerei a két világháború közötti népi kollégiumi hagyományokban és a szociográfiai szemléletben keresendők. A rendszerváltás utáni időszak hozott olyan alapos reformokat, amelyek a korábbi integrációs próbálkozásokkal szemben tartós intézményi struktúrákat eredményeztek.

Az előadás a pécsi Wlisslocki Henrik Szakkollégium (WHS) és az egyetemi Romológia Tanszék alapításának folyamatát és tanulságait mutatja be. A „pécsi modell” sikerének titka a többszintű építkezés volt: a nemzetközi forrásokból (Phare) indult szakkollégium szervesen kapcsolódott a romológia szakos képzéshez, majd az egyetemi struktúrába ágyazódva megteremtette saját tudományos utánpótlását is. A folyamat betetőzése az „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola létrehozása volt, amely – a tanszék melletti Romológia kutatóközponttal együtt – biztosítja a roma/cigány tematikájú kutatások legmagasabb szintű tudományos kereteit.

Az előadás kitér a névválasztás (roma vs. cigány) nemzetközi jelentőségére és a nevelésszociológiai szemlélet fontosságára az intézményalapítás során. A pécsi romológiai képzés mára országos és regionális központtá vált, amely a szomszédos országok hallgatói számára is vonzó szellemi műhelyt kínál, megvalósítva ezzel a roma/cigány értelmiség képzését célzó eredeti elképzeléseket.

Kulcsszavak: roma szakkollégium, romológia, felsőoktatási integráció, elitképzés, nevelésszociológia

Gabcova, Lydia

project manager

Municipality of Bratislava Petržalka

Romani Labour Mobility as a Response to Structural Exclusion: Experiences from Slovakia and the United Kingdom

This paper examines Romani labour mobility from Slovakia to the United Kingdom as a response to long-term structural exclusion from the Slovak labour market. Grounded in theories of social exclusion and labour market marginalisation, and informed by migration theory and institutional perspectives on unequal access to employment, the study situates Roma mobility within broader socio-economic transformations in post-socialist Europe.

The central research question is: How do Roma from socially excluded localities experience labour market institutions, and how does migration function as a strategy for navigating structural barriers? The aim is to understand mobility not merely as economic migration, but as a social strategy shaped by institutional constraints and unequal opportunity structures.

The analysis draws on mixed-method research combining 121 questionnaires and 25 semi-structured interviews with Roma who relocated from Slovakia to the UK. Participants originated from regions characterised by high unemployment and limited access to stable work. Findings indicate that migration is driven primarily by labour market exclusion, spatial isolation, and limited institutional recognition of skills rather than welfare benefits. Respondents describe mobility as a family-based strategy aimed at achieving economic stability and autonomy. The paper contributes to Romani Studies by linking community experiences with institutional frameworks and changing socio-economic spaces.

Keywords: Roma mobility; labour market exclusion; migration strategies

Galán Anita

egyetemi adjunktus

DE Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

Mesterséges intelligencia és etnikai reprezentáció: a „roma” és „cigány” terminusok hatása a generatív AI által létrehozott családapbrázolásokra

A mesterséges intelligencia (AI) egyre szélesebb körben válik használatossá (SANCANIN – PENJISEVIC, 2022). A szövegek generálása mellett az AI képek és videók létrehozására is alkalmas. Ilyen alkalmazása azonban aggályokat vet fel, hiszen korábbi kutatások már feltárták, hogy ezen képekben társadalmi torzítások kódolódnak főleg nemi, kulturális és faji alapon (SUFIAN et al., 2025; BARVE et al., 2025; SEO et al., 2025). Jelen pilot kutatás során hét különböző mesterségesintelligencia-rendszer teljesítményét vizsgáltam olyan prompittal, amely roma és cigány családkról szóló képek generálását kérte tőlük. A vizsgálat célja az volt, hogy feltárjam az egyes modellek által létrehozott vizuális tartalmak közötti eltéréseket, és megértsem, hogyan jelennek meg ezekben az etnikai és kulturális ábrázolások. A kutatás további célja annak feltárása volt, hogy a „roma” és a „cigány” terminusok használata generál-e különbségeket a mesterséges intelligencia által létrehozott családapbrázolásokban. Emellett arra is kíváncsi voltam, hogy a felhasználók szociodemográfiai és szociokulturális jellemzői befolyásolják-e, milyen képeket generál az alkalmazott AI. Ennek érdekében tíz, életkor, nem és társadalmi háttér szerint változatos személyt kértem fel arra, hogy a legelterjedtebb AI-alkalmazásban, a ChatGPT-ben hozzák létre a vizsgált képeket. Az eredmények hozzájárulnak ahhoz, hogy jobban megértsük az AI-alapú képalkotásban megjelenő különbségeket és azokat a tényezőket, amelyek alakíthatják a generált tartalmakat.

Kulcsszavak: roma, cigány, mesterséges intelligencia, családapbrázolás

Hajnáczy Tamás Attila

tudományos főmunkatárs, tudományos ügyekért felelős rektori megbízott
Veszprémi Érseki Főiskola/Károli Gáspár Református Egyetem

A „cigánykérdés” tartalmi változása térben és időben Magyarországon a századfordulótól második világháború kitöréséig

Magyarországon a századfordulótól a második világháborúig terjedő időszakban a cigánysággal kapcsolatban sem térben, sem időben nem képviselt egységes álláspontot sem a bürokrácia, sem a csendőrség. A legfőbb törésvonal a fővárosi minisztériumok és a helyi szintű hatóságok között feszült. Ugyanakkor a rendeletek szintjén folytonosságot lehetett megfigyelni az Osztrák-Magyar Monarchia széthullása előtti és utáni korszakok között. Továbbá a cigányságra nem tekintettek homogén társadalmi csoportként az illetékes szervek közegészségügyi és rendészeti szempontból, azonban e tekintetben egy homogenizációs folyamat rajzolódott ki a századfordulótól a második világháborúig. Azt 1930-as években a „kóborcigányok” helyett a bürokratikus szervek fókuszra helyeződött, azaz a „cigánykérdés” tartalmában megváltozott. Ennek háttérében egyrészt az állt, hogy ebben az időszakban a cigánytelepek száma és mérete rohamosan nőtt az országban. A cigánytelepekkel kapcsolatban két főbb megközelítés létezett: az egyik a szegregáció fenntartása mellett érvelt rendészeti és közegészségügyi okokra hivatkozva, míg a másik a cigánytelepi lakosok nem cigányok közötti elszórását és asszimilációját szorgalmazta.

Kulcsszavak: Magyarország, bürokrácia, „cigánykérdés”, asszimiláció, szegregáció

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék

Hajská, Markéta

researcher

Charles University Faculty of Arts IESBES Department of Romani Studies

Romani Language in the Collaborative and Participative Research

This contribution focuses on presenting the Unequal Citizenship and Transnational Mobilisation of Polish, Czech and Ukrainian Roma in the Face of the War in Ukraine as an example of a highly collaborative and participatory research project. The research teams include both Roma and non-Roma scholars. Roma are recognized as key actors in the production of knowledge about Roma, and members of the target group, Roma from Ukraine with recent migrant experience are also involved in the research team.

The contribution will primarily address multilingual collaboration and knowledge production, as well as the possibilities and limitations of using Romani in academic outputs. The composition of the team created a specific communication: in addition to English, Romani is the common language spoken by most of the team, with some team members having a better command of Romani than English. Therefore, Romani is not only a research tool for studying Romani communities, but also a key communication code in a multilingual, international team. While reflecting on the typical hegemony of English as the dominant academic language, the paper will also focus on the role that Romani can play in such research, describing the ways in which Romani is used in the team's work. It will also deal with limitations and challenges resulting from the use of Romani in scholarly work, as Romani is a language that challenges linguistic hierarchies in academia. It still faces structural barriers in research and publishing and has limited access to technology and AI tools.

Keywords: Roma, Romani, collaborative research, Ukrainian Roma, academic language

Heindl Katica* – Trendl Fanni**

*projektmenedzser

FreeDom Egyesület

**egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Egy inkluzív, non-formális felsőoktatási közösség modellje: roma szakkollégiumok Magyarországon

Az előadásunk a magyarországi roma szakkollégiumokat olyan inkluzív, non-formális mikro-közösségekként vizsgálja, amelyek az egyetem mellett működnek (ROGERS, 2014: 15). Bár működésük egy sajátos nemzeti szabályozási keretbe ágyazódik (24/2013. (II. 5.) KORM. RENDELET), ezek az intézmények olyan kihívásokra reagálnak, amelyek az európai felsőoktatási rendszerekben széles körben jelen vannak: az első generációs, társadalmilag hátrányos helyzetű és rasszalizált kisebbségi hallgatók alulreprezentáltságára (BHABHA et al., 2018; CALADO et al., 2019; SIMIĆ – VRANJEŠEVIĆ, 2019; DANVERS – HINTON-SMITH, 2022; HENSBY et al., 2024). A magyarországi eset így a részvételbővítésről, az inkluzív kiválóságról és az interkulturális felsőoktatási megközelítésekről szóló európai viták tágabb kontextusába illeszkedik (CASEY, 2016; GALLEGO-NOCHE – GOENCHEA-PERMISSÁN, 2022).

Az elemzés elméleti kerete az Inclusive Excellence mozgalom (MILEM et al., 2005), a non-formális tanulás elmélete (ROGERS, 2014) és az interkulturalitás integrációjára épül, amelyet a kisebbségi hallgatók társadalmi mobilitásáról szóló szociológiai és pedagógiai kutatások is alakítanak. Az Inclusive Excellence a sokszínűséget olyan intézményi erőforrásként értelmezi, amely akkor növeli a hallgatói elköteleződést és sikerességet, ha beépül a szervezeti gyakorlatba. A nem formális tanulás kutatásai pedig olyan rugalmas, ugyanakkor pedagógiaileg strukturált környezeteket hangsúlyoznak, amelyekre az élményalapú tanulás, a horizontális kapcsolatok és az egyénre szabott bevonódás jellemző, és amelyek hidat képeznek a formális oktatás és a hallgatók mindennapi tapasztalatai között (ROGERS, 2014; HAWLEY-WOODALL, 2019).

Ezen elméleti keretben a tanulmány központi kutatási kérdése a következő: Hogyan járulnak hozzá a roma hallgatói közösségek a társadalmi inklúzió erősítéséhez a felsőoktatásban? A vizsgálatot három egymással összefüggő kérdés vezérli:

- hogyan értelmezik a roma szakkollégiumok tagjai a „kooperatív közösség” fogalmát;
- hogyan tapasztalják meg a roma hallgatók a személyre szabott támogatást társadalmi hátrányaik és felfelé irányuló mobilitási útjaik során;
- és hogyan jelennek meg a „roma értelmiségi” identitás elemei az egyetemi környezetben és a roma szakkollégiumokban.

E kérdések vizsgálata a roma szakkollégiumok interkulturális környezetében és a tágabb egyetemi kontextusban történik.

A kutatás empirikus alapját a 2022-ben végzett adatfelvétel adja, amely a Magyarországi Roma Szakkollégiumi Hálózat valamennyi intézményére kiterjedt (N=11). Az adatgyűjtés online, hozzáférésalapú kérdőívvel történt, amelyet a szakkollégiumok hallgatói töltöttek ki. A mintegy 300 fős teljes hallgatói populációból 182 fő válaszolt. Mivel a jelen elemzés kifejezetten a roma

hallgatókra fókuszál, csak azoknak a válaszait vettük figyelembe, akik önbevallás alapján romának vallották magukat (n=108).

A kutatási eszköz zárt és nyitott kérdéseket egyaránt tartalmazott, lehetővé téve a vegyes módszertanú elemzést. A kvantitatív kérdések a főbb szociodemográfiai jellemzőket, az oktatási háttérrel és a társas támogatáshoz való hozzáférést mérték, míg a kvalitatív kérdések a hallgatók tapasztalatait, a felsőoktatásról alkotott percepcióikat és társadalmi mobilitási útjaikat tárták fel. Az elemzés több lépésben zajlott: a zárt kérdéseket leíró statisztikai módszerekkel, a nyitott kérdésekre adott válaszokat pedig kvalitatív tartalomelemzéssel dolgoztuk fel. A kódolást három független kódoló végezte a megbízhatóság érdekében; az eltéréseket megbeszélés útján oldottuk fel, majd az egységesített kód kategóriákat alkalmaztuk az elemzésben.

Célunk egy olyan modell kidolgozása – a rendelkezésre álló adatokra, korábbi kutatásokra és tereptapasztalatokra építve –, amely rendszerszinten mutatja be a roma szakkollégiumok működésének jellegét. Eredményeink és a modell alapján azt állítjuk, hogy a roma szakkollégiumok a vizsgált társadalmi és felsőoktatási kontextusban olyan védett környezetet biztosítanak, amely elősegíti az interkulturális interakciók kialakulását a felsőoktatás tágabb terében. Tanulmányunk fő állítása, hogy a vizsgált roma szakkollégium aktív közösségként működik, amelynek hatása kollektív kapcsolatrendszerbe ágyazottan bontakozik ki.

Végül fontos hangsúlyozni a modell nemzetközi adaptálhatóságát. A kutatás a felsőoktatásban működő non-formális mikro-közösségek egyik példáját mutatja be, és az ebből származó modell más társadalmi és felsőoktatási kontextusokban is alkalmazható (egy „non-formális mikro-közösségi modell”, amely az adott helyi kontextushoz igazítható), figyelembe véve, hogy minden hátrányos helyzetű és/vagy alulreprezentált hallgatói csoport sajátos szükségletekkel rendelkezik.

Kulcsszavak: inklúzió, felsőoktatás, roma szakkollégium, non-formális közösség

Horváth Gergely

egyetemi tanársegéd

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Kritikai reflexió a kutatói pozícióról egy méltányosságot biztosító mentorprogram longitudinális vizsgálatában

A kritikai mentorálás az oktatási és mentorálási kutatásokban a reflexív módszertanokat hangsúlyozza (WEISTON-SERDAN, 2023). Kutatásunkban egy hátrányos helyzetű tanulókat célzó mentorprogramra (PAPP et al., 2023) vonatkozó több lépésből (2021-2026) álló vizsgálat módszertanára reflektálunk a kutatói (párhuzamos) pozícióik tükrében. A kritikai szemléletet követve a társadalomtudományi kutatás során a kutatóknak szükséges reflektálniuk saját pozíciójukra (BERGER, 2015). A kutatói pozicionalitás (researcher's positionality) történető reflexió mind az interkulturalitás (CHIN et al., 2022), a társadalmi strukturális elnyomás (MOREAU – WOODHOUSE, 2025) szempontjából és a „kutatási mintához” fűződő kapcsolat összefüggésében jelentőséggel bír (GOUNDAR, 2025). A szerző a program aktív tagjaként (mentor, „mentori szupervízor”) dolgozott együtt mentorált diákokkal és egyetemista mentorokkal. A „mintához” való közvetlen hozzáférés és személyes kapcsolat kihívásaira és pozitív oldalára is reflektálhatunk (MASSAUD, 2022). Az elemzés során a tereptapasztalataink megléte is könnyítette adataink interpretációját. A kutatás részvevői megfigyelésen alapul, és a mentoráltak és mentorok észleléseire összpontosít, követi a fegyelmezett szubjektivitás elvét (SÁNTHA, 2007). A kutatói eszközök dinamikusan alakultak ezen hatások mentén, s nem utolsó sorban az adatok interpretációját is formálják ezen hatások: elméleti előadásunk a vizsgálat módszertani kihívásainak elemzését tűzi ki célul.

Kulcsszavak: mentorálás, fegyelmezett szubjektivitás, kritikai mentorálás

Károlyi Júlia

PhD hallgató

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

„Nézz körül, hát itt mindenki cigány!”: Reflexiók az etnikai besorolás problematikusságáról egy általános iskolai etnográfiai kutatás kapcsán

Kutatásom fókuszában (eredetileg) a cigány gyerekek iskolai élete és környezete állt, így megkerülhetetlenek számomra az arra vonatkozó ismeretelméleti és kutatásetikai dilemmák, kit tekintünk cigánynak és milyen alapon, illetve milyen megnevezéssel látjuk el a vizsgálni kívánt csoportot. Jelen poszter a terminológiai problémákkal nem kíván foglalkozni, ellenben azt mutatja be, milyen kérdésekre bontottam az alapvető dilemmát, hogyan operacionalizáltam a saját magam számára használható módon az etnikai besorolást. Az iskolai diákpuláció összetételének felbecsülésekor egyrészt különböző forrásokból származó külső kategorizációs gesztusokat vettem figyelembe. Az iskolában dolgozó szakemberek kijelentései mellett ide tartoznak a tágabb környezetből származó, a kerület oktatási infrastruktúrájára vonatkozó anekdotikus közlések úgy oktatási és szociális területen dolgozóktól, mint átlagemberektől. Természetesen a külső besorolás esete az is, amikor saját (hétköznapi és kutatói) benyomásaim, vélekedéseim, megfigyeléseim alapján alkottam ítéletet arról, milyen a cigány tanulók aránya az iskolában. Antropológusként mindazonáltal az önbesorolás az, ami etnikailag legkevésbé tartok problematikusnak, még ha módszertanilag nem kevesebb buktatóval jár is. A poszteren felsorakoztatok olyan idézeteket a terepnaplóból, amikor cigány önidentifikációs gesztusokat dokumentáltam, illetve amikor egyes interakciók során a beszélők másokat azonosítottak cigányként (vagy romaként) és röviden reflektálok ezekre a mozzanatokra, illetve általánosabban a besorolás ismeretelméleti és etikai vonatkozásaira.

Kulcsszavak: cigányság, etnikai besorolás/kategorizáció, etnográfia, kutatásetika, nehezen körül határolható társadalmi csoportok

Komolafe Cinderella* – Lukács J. Ágnes – Dávid Beáta*****

*tudományos munkatárs

SE Mentálhigiéné Intézet

**egyetemi tanársegéd

SE Egészségtudományi Kar Társadalomtudományi Tanszék

***egyetemi tanár, intézetigazgató

SE Mentálhigiéné Intézet

Roma egyetemisták párválasztása és társadalmi beilleszkedése

A párválasztás a társadalmi mobilitás és a csoporthatárok fenntartásának vagy átlépésének egyik kulcsmechanizmusa. Kutatásunkban roma egyetemisták párválasztási mintázatait vizsgáltuk feltárva, hogy a hallgatók párválasztása milyen összefüggésben áll a kapcsolathálózatuk alakulásával. Adatainkat 67 roma egyetemista félig strukturált élettörténeteiből és kapcsolati naplójából nyertük. Három fő partnerválasztási mintát különböztettünk meg a roma hallgatók körében: (1) alacsony iskolai végzettséggel rendelkező roma és nem roma partnerek, (2) középfokú vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező nem roma partnerek, és (3) középfokú vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező roma partnerek. A partnerek szociodemográfiai háttére összefüggésben állt a hallgatók egocentrikus hálózatainak méretével. Továbbá a hallgatók kapcsolathálózatában nagyobb arányban voltak a partnerével azonos társadalmi csoportból származó kapcsolatok. Eredményeink arra utalnak, hogy a tipikusan alacsony státuszú roma környezet és a magas státuszú egyetemi közeg közötti választás, illetve a kettő közötti kényes egyensúly megteremtése során a választott partner kulcsszerepet játszik, hozzájárulva a társadalmi beágyazottság és a mobilitási pályák formálódásához.

Kulcsszavak: roma, interetnikus kapcsolatok, társadalmi mobilitás, network elemzés, párválasztás

Kovács Tibor

egyetemi hallgató

PTE Természettudományi Kar

A pályaorientáció mentori szemmel: lehetőségek és határok egy iskolával való együttműködésben

Az előadás egy a *Tanítsunk Magyarorszáért!* programban résztvevő, Baranya vármegyei általános iskola mentorainak pályaorientáció fókuszú mentorálásról alkotott vélekedéseit vizsgálja. A kutatás kvalitatív módszertannal – nyitott végű kérdéseket tartalmazó kérdőív alkalmazásával – készült (N=6), azon mentorok megszólításával, akik még nem mentoráltak 8. osztályos tanulókat, ugyanakkor az intézményben működő pályaorientációs gyakorlat révén rálátással rendelkeznek a folyamatra. Az iskola és a mentorok közötti partneri együttműködés valósult meg, amelyben a szereplők egymás munkáját kiegészítve, nem versengve vettek részt a tanulók támogatásában. Fontos kiemelni, hogy a kutatás lebonyolítója, az adatfelvételkor maga is mentor volt az adott intézményben, az elemzés a fegyelmezett szubjektivitás elveit követve készült (SÁNTHA, 2007: 169-170).

Az eredmények alapján kirajzolódik, hogy a mentorok egyszerre érzik a pályaorientáció jelentőségét és a folyamatban betöltendő felelősségüket: kihívásként jelenik meg a tanulók motiválása, az információátadás hitelessége (BUDAVÁRI – TAKÁCS – BÁRDOS, 2024: 77-79) valamint a mentor saját kompetenciahatárainak felismerése (LUBINSZKI, 2022: 65-70). A válaszokban többen hangsúlyozták az élményalapú, kapcsolatközpontú megközelítés fontosságát, valamint az iskola és a mentorok közötti együttműködés támogató szerepét.

Kulcsszavak: pályaorientáció, mentorprogram, kistelepülés, Tanítsunk Magyarorszáért! program

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék

Kubaník, Pavel* – Hajská, Markéta**

*assistant professor

Charles University Faculty of Arts IESBES Department of Romani Studies

**researcher

Charles University Faculty of Arts IESBES Department of Romani Studies

Conflicting interests in language management for Romani speaking children entering Czech primary school

Czechia is a country where the idea of linking the state with ethnicity and language is deeply rooted despite traditional heterogeneity. The autochthonous minorities of this country of ten million include 250,000 Roma. Our ethnographic research has focused on the moment Romani speaking children enter Czech primary school. The research is based on interviews in five localities where Romani is used as a language of socialization – interviews with Romani parents, kindergarten and school teachers, and psychologists from pedagogical consultant centres who assess the educational abilities of children before enrolment. It shows that Roma parents attach importance to the Romani language as a sign of belonging and a major source of resilience against the majority that marginalizes them, but have naturalized the idea that it is the parents, rather than the school, who are responsible for the children's knowledge of Czech. While the state provides increased Czech language support to the children of Ukrainian war refugees, Mongolian workers and other "state minorities", and has undertaken international commitments to promote the use of traditional minority languages as well, Roma parents usually stop speaking Romani to their children, being worried that the school is not ready to work with children who speak other languages. The paper shows that this multi-level conflict of interest is sometimes managed when a wider Roma community is involved.

Keywords: Romani, education, language ideologies, linguistic diversity

Lakatos Szilvia

egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Digitális Esélyteremtési Program a Khetanipe Egyesületben

A tudományos poszter a Khetanipe Egyesület által működtetett KHETA Digitális Szolgáltató Pont keretében megvalósuló, az SM10-MIN-1-020 projekt részét képező program első évének tapasztalatait mutatja be. A képzéseken túl a szolgáltató pont személyes támogatást, valamint technikai infrastruktúrát biztosít, amely hozzájárul a digitális platformok mindennapi használatához szükséges kompetenciák erősítéséhez. A szegregátumban élő roma származású emberek többnyire kevés jövedelemmel rendelkeznek, ezért az ő esetükben a közösségi hozzáférési pontoknak kiemelkedő szerepük van. (KISS, 2007) A program célja a digitális kompetenciák fejlesztése és a digitális szolgáltatásokhoz való hozzáférés bővítése a hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású emberek körében.

A kutatás hipotézise szerint a hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású csoportok esetében a digitális hozzáférés korlátozottsága hozzájárul a társadalmi egyenlőtlenségek fennmaradásához (SZARVÁK, 2004), amelyet a programban való részvétel mérsékelhet. A digitális szakadék esetében a „digitális” a mobiltelefont, számítógépet, internetet jelenti, míg a „szakadék” a hozzáférésre és a használatban jelentkező társadalmi különbségekre utal. (PODOSKI, 2006) A digitális szakadék nemcsak a hozzáférés hiányát jelenti, hanem a használati készségek és a digitális kompetenciák különbségeit is.

A kutatás célja a programban résztvevők számának, a képzéstípusok népszerűségének, valamint a részvétel motivációinak feltárása.

A kutatás során kvantitatív módszertan alkalmazásával kérdőíves adatfelvétel történt. A vizsgálat célcsoportját azok a résztvevők alkották, akik az elmúlt évben a program valamely digitális képzési modulját elvégezték.

A kutatás várhatóan feltárja a résztvevők motivációit, valamint a megszerzett digitális kompetenciák gyakorlati hasznosulásának területeit, különös tekintettel az ügyintézésre és az álláskeresésre. A program várható eredményeként a résztvevők digitális kompetenciái fejlődnek, ami elősegíti a digitális szolgáltatások magabiztos használatát, valamint hozzájárul a társadalmi integráció erősítéséhez.

Bízom benne, hogy a program jó gyakorlatként szolgálhat olyan civil szervezetek számára, amelyek hasonló társadalmi környezetben, szegregátumokban tevékenykednek.

Kulcsszavak: digitális kompetenciák, hátrányos helyzet, képzések, szegregátum, digitális esélyegyenlőség

Lakatos Szilvia

egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Fókuszban a hazai és nemzetközi romani nyelvjárások

Előadásomban szeretném bemutatni a romani nyelv nemzetközi és hazai nyelvjárásait.

A romani nyelv az indoeurópai nyelvcsalád indoírani ágán belül az indoárja nyelvekhez tartozik, és rendkívül gazdag nyelvjárási tagoltságot mutat, nemzetközi és hazai szinten is. A nyelvjárások kialakulását a vándorlási útvonalak és a környező népek nyelveivel való érintkezés befolyásolta. (FRASER, 1996)

A nemzetközi romani nyelvészetben jelenleg öt fő nyelvjárás csoportot különböztetünk meg, ezek a következők: a balkáni, a vlah, a centrális, az északnyugati és az északkeleti. Továbbá léteznek elszigetelt csoportok (MATRAS, 2002; Szalai, 2007), mint a brit romani (angloromani) vagy az ibériai romani (calo), amelyek pararomani nyelvként ismertek. (HEGYI, 2010)

Magyarországon a romani nyelvet anyanyelvként az oláh cigányok beszélik, akik hazánk lakosságának kb. 21%-át teszik ki (KEMÉNY, 1971). A hazai romani nyelv 13 dialektusa Erdős Kamill 1958-ban végzett kutatása alapján került lejegyzésre. A dialektusok elnevezései azonosak a hagyományos mesterségek elnevezéseivel. Véleményem szerint a hazai 13 dialektus már nem mindegyike található meg a mindennapi nyelvhasználatban. (LAKATOS, 2012)

A vizsgálat célja a nemzetközi és hazai romani nyelvjárások rendszerező bemutatása.

A vizsgálat módszerszertani alapját a kvalitatív dokumentumelemzés adja, amely során a történeti források és a legújabb szakirodalom összevetésére kerül sor.

A vizsgálat várható eredménye, hogy megismerjük a nemzetközi nyelvjárásokat, illetve pontos képet kapunk arról, hogy hazánkban milyen dialektusok vannak jelen. Továbbá a hiányosságok is újra előtérbe kerülhetnek, amelyeket a romani nyelvvel foglalkozó szakemberek és döntéshozók elé lehet tární, mint megoldásra váró feladatok.

Kulcsszavak: romani nyelv, nyelvjárások, nyelvhasználat

Laki Tamásné

egyetemi tanársegéd

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

„Mélyen megérintett” – Tanárszakos hallgatók reflexiói egy városszéli szegregált településrész tanodájában és iskolájában történt hospitálások nyomán

Előadásomban egy város szélén elhelyezkedő, egykori bányásztelepen működő, döntően hátrányos helyzetű és roma tanulókat oktató iskola, valamint egy egyesületi fenntartásban működő tanodában történt hospitálások tapasztalatait mutatom be. A kutatás módszertanát hospitálás, résztvevő megfigyelés, interjúk (iskolavezetővel, pedagógusokkal, szülőkkal, volt tanulókkal, tanodai munkatársakkal), továbbá tanulói fogalmazások és tanárszakos hallgatók írásbeli reflexióinak tartalomelemzése alkotta.

A szakirodalom régóta rámutat arra, hogy a magyar közoktatás erősen szelektív, ami újratermeli a társadalmi különbségeket (pl. HAVAS, 2002; ZOLNAI, 2015).

A tanulói jövőképek elemzése szerint a legtöbben szakmaszerzésben gondolkodnak, az érettségi és a felsőfokú tanulmányok ritkán jelennek meg célként. A vágyott élet része a stabil család, saját ház, autó – gyakran erős szimbolikus jelentéssel. A tanoda ebben a közegben „második otthonként” funkcionál: informális, bizalmi térként támogatja az egyéni fejlődést és az életpálya-építést.

Külön fókuszot kapnak a tanárszakos hallgatók reakciói. Reflexióik erőteljes érzelmi érintettségéről tanúskodnak: „Mélyen megérintett mindaz, amit ott láttam” – írja egyikük; másvalaki arról számol be, hogy napokig csak a hospitálás járt a gondolataiban. Emellett a hallgatói reflexiókban a pályaalkalmasság kérdése is megjelenik. Az előadás mellett érvel, hogy az ilyen tereptapasztalatok kulcsszerepet játszhatnak a jövő pedagógusainak képzésében, szemléletformálásában.

Kulcsszavak: szegregáció, tanárképzés, jövőkép

Lukáč, Marek* – Mušinka, Alexander**

*director

University of Prešov Center of Languages and Cultures of National Minorities Institute of Romani Studies

**researcher

University of Prešov Institute of Roma Studies

From Counseling to Accompaniment of Adults from Marginalized Roma Communities

This paper critically reflects on the effectiveness of counseling and educational activities aimed at skill development and labor market integration of adults from marginalized Roma communities (MRC). In practice, a discrepancy is often observed between the intensive efforts of institutions and the low success rates in securing employment for this target group. The author argues that, alongside other factors, this situation results from the limitations of standard counseling models, which insufficiently account for the specificities of life in conditions of generational poverty and social exclusion.

The starting point is the conceptualization of individualized adult education for marginalized communities (PIROHOVÁ – LUKÁČ – LUKÁČOVÁ, 2016) in synthesis with Mael PAUL's theory of social accompaniment (2004, 2009). Paul defines accompaniment (l'accompagnement) as a specific form of relationship characterized by non-linearity and an emphasis on walking "alongside" the client. The central question explores the key attributes of the accompaniment process for adults from MRC and how it differs from standard counseling practice. The purpose is to characterize accompaniment as an essential method of work that integrates elements of motivation, networking, and long-term support while respecting the socio-historical realities of these communities.

The paper is designed as a theoretical study utilizing comparative analysis and synthesis of knowledge from andragogy, social work, and the outcomes of inclusive projects. The theoretical analysis is enriched by expert reflection on counseling and mentoring directly from practice. The significance lies in redefining the perspective on increased counselor activity, which is not a failure of the method but a functional response to the needs of the target group. The text emphasizes the need to develop specific competencies of professionals in the field of Roma realities, which is vital for improving helping professions and inclusive policies.

Keywords: marginalized Roma communities, adults, counseling, accompaniment, individualization, Mael Paul

Lukács Lilla Judit* – Lőkös Laura Márta**

*projektkoordinátor

A 21. Századi Pedagógiáért Alapítvány

** projektkoordinátor

A 21. Századi Pedagógiáért Alapítvány

Digitális mentorálás és kompetenciafejlesztés: Az E-tanoda mentorprogram hatásvizsgálata és a Romoji oktatási applikáció bemutatása

Az E-tanoda Program egy 2017-ben indult online, kortárs mentorálási rendszer, amelyben középiskolás és egyetemista önkéntesek támogatnak hátrányos helyzetű, gyakran roma diákokat az 1–12. évfolyamon. A program célja a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése és a digitális kompetenciák fejlesztése a 21. századi pedagógia elvei mentén. Az előadás a mentorok szemszögéből vizsgálja a Program eredményességét a 2024/2025-ös tanév adatai alapján, vegyes módszertanú hatásméréssel, valamint bemutatja a működési modellt és a kortárs segítő szerepre való felkészítés folyamatát.

A kutatás 32 mentor fejlődését követte nyomon kérdőívek és képzéértékelések segítségével. Az eredmények szerint a mentorálás kölcsönösen pozitív hatású: a mentorok empátiája és szociális érzékenysége (~72%), magyarázókézsége (~62%) és kommunikációja (~59%) is jelentősen fejlődött, a tanév végére 91%-uk tartotta magát kifejezetten empatikusnak. A kvalitatív elemzés a türelem, a felelősségvállalás és a nézőpontváltás erősödését emelte ki, a résztvevők 87,5%-a szerint a megszerzett készségek más életterületeken is hasznosíthatók.

Az előadás ezek mellett jó gyakorlatként bemutatja a SocialSuperhero projekt keretében, Erasmus+ KA2 támogatással fejlesztett Romoji narratív oktatási játékot is, amely a hiteles roma reprezentáció és a játékalapú tanulás révén segíti az előítéletek csökkentését.

Kulcsszavak: felzárkóztatás, mentor, digitális pedagógia, kortárscsoport, romológia, játék (eszköz)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék

Méijome Tejero, Manuel Miguel

professional musician
freelance

The Flamencology Chair of Jerez: A Fundamental Institution in the Scientific Study and Preservation of Flamenco Art Heritage

The Flamencology Chair of Jerez de la Frontera was established on September 24, 1959, originating from a section of the local Athenaeum. This institution took advantage of the cultural opening of the 1950s to recover "Cante Jondo" and traditional singing styles that were falling into disuse, positioning itself against the hegemony of more commercial genres very popular in the Spanish post-civil war era. The Chair is deeply rooted in the local Roma community of Jerez, which serves as a key element in its institutional history. This connection is embodied by the ideological influence of major Roma figures like Antonio Mairena and the recovery of essential, often anonymous, traditional singers – such as Tío Borríco – who preserved a fundamental corpus of style for the genre. This analysis is grounded in ethnomusicology to examine how the Chair validates Roma heritage within the contemporary academy. Beyond its historical roots, the presence of the Chair through specialized courses and master's degrees, the publication of the annual academic journal “Flamencología”, the National Flamenco Awards, and the organization of pedagogical children's contests represents a turning point in the scientific study of Flamenco art in its three main branches: singing, dancing and guitar playing. This speech aims to analyze the Chair's impact on legitimizing and preserving Roma knowledge within the contemporary academic sphere. To achieve this, a qualitative methodology is employed, based on a historical and documentary analysis of its archives, specialized literature, and various interviews with current members of the institution.

Keywords: Flamencology, Roma People, Jerez, Institutionalization, Cultural Identity

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék

Plainer, Zsuzsa

researcher

National Institute to Research National Minorities, Cluj-Napoca

Roma educational programmes in Romania: friendly environment or rebuilder of the racialized glass ceiling?

In the early 1990-ies, under the climate of EU adherence, Romania implemented a series of educational policies for Roma. Two of these are addressing tertiary education: reserved places for Roma in the universities and the program of Romany language teachers.

Aim of this proposal is to investigate these programs. Are they just processes of acquisition credentials? Or are they the possibility of educational and even social mobility?

New accounts on investigating social mobility are applied to address such questions. Following Lawler and Payne 2018, this proposal suggests a small-scale, qualitative analysis, in order to grasp the role of institutions as well as that of social relations in the process of ascending, and – last but not least – to reveal the (personal and communal) experience of mobility. Thus, we stock-take capitals, which are put into move during the process of mobility, and investigate how is the stigmatized Roma identity changed during the process of ascending?

Investigating the role of two educational access programs through the context of mobility, may lead to three hypotheses, both to be verified during this research. Do the Roma special places and the program for Romany language teachers mitigate the costs of mobility (BOROS – BOGDÁN – DURST, 2022), providing a friendly environment, which helps the Roma to fight racism? Or, on the contrary: do these projects (involuntarily) enclose their beneficiaries in the “Roma world”, recreating the racialized glass ceiling (DURST et al., 2020)?

Empirical material consists of about 23 narrative interviews conducted with persons, who identify themselves as Roma, are first-in-family university graduates and have been beneficiaries of these programs.

Kulcsszavak: Roma educational mobility, Roma in Romania, Roma in higher education

Raffael István

tanácsadó

Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság

A meddőség hatása és kezelése a klinikai szociális munka eszközeivel a roma közösségekben

Az előadásomban szeretném bemutatni a meddőség komplex bio-pszicho-szociális jelenséget, amely a roma közösségekben sajátos kulturális kontextusban jelenik meg. A gyermekvállalás identitásképző és státuszmeghatározó tényező, ezért a terméketlenség fokozott stigmatizációval és szégyenérzettel társulhat (RÉZMŰVES, 1998; STEWART, 1994). A hazai szakmai adatok szerint a meddőség a párok 10–15%-át érinti (SZÜLÉSZETI ÉS NŐGYÓGYÁSZATI SZAKMAI KOLLÉGIUM, 2010), így társadalmi jelentősége kiemelkedő.

Hipotézisem szerint a roma közösségekben a gyermekvállalás kiemelt kulturális jelentősége miatt a meddőség fokozott identitáskrizist, stigmatizációt és izolációt eredményez, különösen a nők esetében. Feltételeztem továbbá, hogy a rendszerszemléletű és egzisztenciaanalitikus megközelítés hatékonyan csökkenti a pszichoszociális terheket.

A 2025-ben készült vizsgálat kvalitatív kutatásra épül, amelyben négy meddő párral készítettem félig strukturált interjút. A vizsgálat eredményei szerint a diagnózis identitáskrizist, párkapcsolati feszültséget és társadalmi izolációt eredményezett, különösen a nők esetében. A pszichés terhek összhangban állnak a hazai kutatások megállapításaival (SZIGETI – KONKOLY-THEGE, 2012). A tanulmány rámutat arra, hogy a klinikai szociális munka kulturálisan érzékeny, rendszerszemléletű intervenciói – az egzisztenciaanalitikus megközelítést is integrálva – hatékony támogatást nyújthatnak az érintett párok számára.

Kulcsszavak: romológia, meddőség, klinikai szociális munka, pszichoszociális intervenció

Rosenberg Mátyás

PhD hallgató

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola

Amikor a nagy nyelvi modell „túl okos”: morfológiai hallucinációk romani nyelvi példákon

Előadásomban egy folyamatban lévő kutatás részeredményeit mutatom be, amely a nagy nyelvi modellek (large language models, LLM-ek) morfológiai elemzési képességeit vizsgálja, különös tekintettel az alacsony erőforrású nyelvekre. Egy 2024-ben tartott előadásomban amellet érveltem, hogy a legismertebb LLM-ek is rendkívüli nehézségekbe ütköznek azon kisebb nyelvek esetében, amelyekhez csak korlátozott mennyiségű, illetve alacsony minőségű tanítóadat áll rendelkezésre. Az elmúlt két év fejlesztései azonban számottevő változásokat eredményeztek ezen a területen. Az előadás első részében bemutatom, hogy egyes generatív mesterséges intelligencia modellek ma már nemcsak képesek romani nyelven válaszolni, hanem ezt többnyire a beszélgetőpartner számára értelmezhető és pragmatikailag adekvát módon teszik. Más modellek esetében ezzel szemben továbbra is nagymértékű hallucináció figyelhető meg, amely az eredmények nyelvészeti értékelhetőségét jelentősen korlátozza. Az előadás központi részében hat, morfológiaileg elemzendő romani szó példáján keresztül hasonlítom össze különböző AI-modellek (ChatGPT, Claude, DeepSeek, Grok, Copilot, Qwen) teljesítményét, különös figyelmet fordítva a morfémahatárok, a toldalékolás és a grammatikai kategóriák felismerésére. Zárásként kitérek a várható fejlődési irányokra, valamint azokra a strukturális és adatminőségi korlátokra, amelyek a kis nyelvek – így a romani – mesterséges nyelvi modelljeinek továbbfejlesztését jelenleg akadályozzák.

Kulcsszavak: romani nyelv, nyelvfeldolgozás, nyelvtechnológia, gépi tanulás, nagy nyelvi modellek

Rosenberg Mátyás

PhD hallgató

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola

Romani nyelvvizsgák Magyarországon: létszám- és sikerességi trendek

Az Oktatási Hivatal által évente közzétett statisztikai adatok alapján az elmúlt négy évben Magyarországon közel felére csökkent a nyelvvizsgázók száma, különösen a 20–29 éves korosztályban megfigyelhető jelentős visszaesés. A változás elsődleges oka az egyetemi diploma megszerzéséhez korábban előírt nyelvvizsga-kötelezettség megszüntetése, amely 2020-tól végleges formában átalakította a nyelvvizsgázással kapcsolatos motivációs mintázatokat. A poszter célja a romani nyelvből nyelvvizsgát tevők létszámának, valamint a sikeres vizsgák arányának vizuális bemutatása időbeli bontásban, más nyelvek adataival összehasonlítva. Az elemzés középpontjában több diagram áll: a vizsgázói létszám alakulását bemutató idősoros grafikonok, a sikerességi arányokat szemléltető oszlop- és vonaldiagramok, valamint a különböző nyelvvizsga-szintek (alap-, közép- és felsőfok) közötti eltéréseket feltáró összehasonlító ábrák. A vizualizációk célja annak szemléltetése, hogy az állami szabályozás miként befolyásolta a nyelvvizsgázói részvételt és a vizsgaeredményeket, továbbá milyen tendenciák rajzolódnak ki a vizsgázói motivációk átalakulásában. A poszter zárásaként a bemutatott adatok alapján röviden utalok a nyelvtudás csökkenésének lehetséges társadalmi és gazdasági következményeire, különös tekintettel Magyarország korábbi, alacsony idegennyelv-ismerettel jellemezhető európai uniós pozíciójára.

Kulcsszavak: romani nyelv, nyelvvizsga, statisztika, idegennyelv-tudás, nyelvoktatás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcseztudományi és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék

Sadilková, Helena

assistant professor

Charles University Faculty of Arts IESBES Department of Romani Studies

Romani Language, History and Cultural Studies: Research and Mainstreaming

The Department of Romani Studies at Charles University was established in 1991 by the founder of the Czech post-war Romani Studies, Milena Hübschmannová (1933-2005). Today, the department offers a BC and MA study program focused on the language, culture and history of the Roma as a transnational minority, with a special emphasis on Romani perspectives and their heterogeneity. It is built around a comprehensive acquisition of a north-central dialect of Romani and an overview of a Vlax dialect local in the territory of former Czechoslovakia. The department is also devoted to multidisciplinary academic research related to the position of the Roma currently as well as in the past, especially in the fields of linguistics, language planning, history as well as social anthropology. A significant part of the research capacities are dedicated to applied research projects, ranging from the support of the development of Romani language teaching in Slovakia, monitoring of the situation of speakers of the Romani in Czechia as an endangered language, collaboration on holocaust remembrance and presentation activities, and the negation of the situation of Romani war-refugees from Ukraine in the CR. The aim of this paper is to present the research and teaching activities at the Department, as an introduction to the two specific papers detailing the current research activities and their methodological approaches.

Keywords: Romani studies, university study program, academic and applied research

Soltészné Imre Edina Anna* – Fucskó Mónika**

*Jelenlét Pont vezető

Magyar Református Szeretetszolgálat

**Jelenlét Pont vezető

Magyar Református Szeretetszolgálat

Esélyteremtés helyben – A FETE program pedagógiai és közösségi dimenziói Tiszaderzsén

A kutatás fókuszában a Felzárkózó Települések (EFOP_Plusz-7.1.1-24-2024-00002) Jelenlét a felzárkózó településeken) (FETE) programban megvalósuló Tiszaderzs települési Jelenlét Pontjának szolgáltatásai állnak. A vizsgálat elemzi a beavatkozások hatékonyságát az iskolai sikeresség, a lemorzsolódás megelőzése és a közösségi integráció elősegítése terén. A kutatás alappillérei vegyes módszertant tartalmaznak, melynek részei az interjú technika a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai körében, a kérdőíves felmérés a programban résztvevő családok tekintetében, valamint az Országos Kompetenciamérés eredményeinek részletes vizsgálata.

A kutatás aktualitását alapvetően az Európai szintű egyediség adja, valamint az, hogy a terület kevésbé vizsgált. Fontos kiemelni továbbá, hogy egy helyi kutatás a hosszútávú eredményesség érdekében hasznos alapot szolgáltatathat.

A program a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról szóló 1404/2019. (VII.5.) Kormány határozat alapján Magyarország 300 településén kezdődött meg. A megvalósítás célja, hogy a generációk óta öröklődő hátrányok leküzdését segítse komplex program megvalósításával. Egyedisége, hogy nem csak a szociális munka különböző módszerein nyugszik, hanem komplex diagnózisalapú szemléletet jelent a helyi sajátosságok figyelembevételével. Ennek mentén a Jelenlét Pont célzott preventív szolgáltatásokkal – korai fejlesztés, tanodajellegű programok – kulcsszerepet játszhat a helyi esélyteremtésben.

Noha a program nem célzottan roma felzárkóztatást kíván megvalósítani, de a támogatottak jelentős hányada a roma közösség tagjai közül kerül ki.

Kulcsszavak: Felzárkózó Települések Program, hátrányos helyzet, felzárkóztatás

Sólya Anna Tamara

angol nyelv és kultúra tanára

Vajszlói Kodolányi János Általános Iskola

Szakirodalom, törvényhozás, adatok – A Baranya vármegyei általános iskolás diákok társadalmi mobilitásának sikerességi mutatói

Baranya vármegye nagyon erős kulturális és oktatásügyi gyökerekkel rendelkezik és nemzetiségi sokszínűsége is elvitathatatlan. Azonban a KSH által közölt adatokból az látszik, hogy a munkanélküliségi mutatók kiemelkedően magasak, az érettségit szerzők száma rohamosan csökken, a felsőfokú oklevelet szerzők száma pedig stagnál.

A kutatás célja feltárni, hogy milyen oktatásügyi törvények és rendeletek születtek 1995. óta az oktatásban megnyilvánuló társadalmi különbségek felszámolására, emellett pedig milyen szakirodalom született e különbségekkel kapcsolatban, illetve a KSH által közölt adatok alapján Baranya vármegyére vonatkozóan sikerült-e a diákok felfelé irányuló társadalmi mobilitását az oktatási rendszeren keresztül elősegíteni.

Ahogy azt DÓZSA Zsófia és JUHÁSZ Gábor (2014: 94) megemlítik, Baranya vármegye egyik sajátossága a rengeteg zsákfalú, amik negatív hatással vannak mind a munkaerőpiaci elhelyezkedésre, mind az oktatás minőségére. Szűcs Krisztián ugyanezt a területi heterogenitást jelölte meg a térség gazdasági és oktatási lemaradásának egyik okaként (SZŰCS, 2012: 112-113).

Jelen kutatás megvizsgálta az 1995-ben, 2005-ben és 2015-ben (± 3 év) hozott oktatásügyi rendeleteket és törvényeket, melyek a társadalmi különbségek oktatáson keresztül történő csökkentését szolgálták, majd ezeket összeveti az ezekkel kortárs szakirodalommal. Végül, a kutatás megvizsgálta a 2003/2004-es, 2004/2005-ös, 2013/2014-es, 2014/2015-ös, 2023/2024-es, valamint a 2024/2025-ös tanévekre vonatkozó KSH adatokat, melyek az alacsonyabb oktatásból középfokú oktatásba lépő diákok számát mutatják, valamint az akkori és a két évvel későbbi munkanélküliségi mutatókat. Az iskolai mutatókból az is látszik, hogy a diákoknak milyen arányban sikerült gimnáziumban, szakképző iskolában vagy szakiskolában elhelyezkedni. A felfelé irányuló társadalmi mobilitás akkor tekinthető elősegítettnek, ha a 8 évvel korábbi törvények fókuszálnak a méltányosságra, a gimnáziumba felvett diákok száma magas és a munkanélküliség aránya csökken.

A kutatás hozzájárul a Baranya vármegyei diákok sajátos helyzetének mélyebb okának feltárásához.

Kulcsszavak: társadalmi mobilitás, integráció, középszintű oktatás, munkanélküliség, méltányosság

Szabó Henriett

egyetemi adjunktus
Debreceni Egyetem

Honnan hová? – Szociokulturális meghatározottságok és életpályák összefüggései roma szakkollégiumi hallgatók körében

A Lippai Balázs Roma Szakkollégium a Debreceni Egyetem fenntartásában működő tehetségműhely, amely fennállásának 15 éve alatt számos roma és nem roma hallgatót kísért végig a diplomaszerezés útján. A közelmúltban több átfogó kutatást végeztünk egyrészt az aktív, másfelől az alumni hallgatók körében. A kérdőíves vizsgálatok eredményeiből összeállított adatbázisok elemzése lehetővé tette, hogy megértsük a hallgatók szociokulturális meghatározottságai és társadalmi érvényesülése közötti összefüggéseket. A földrajzi rekrutációs háttér, a kibocsátó mikrokörnyezet, valamint az alumni hallgatók esetében a munkaerőpiaci érvényesülés tendenciái olyan korrelációban álló tényezők, amelyek az egyén mobilitási képességére hatást gyakorolnak.

Az előadás keretei között azt vizsgálom, hogy a különböző változók variációi miként alakítják az egyéni életpályákat. A probléma elemzése hozzájárulhat a gyakorlati szemléletű és személyre szabott karriertámogatási programok fejlesztéséhez, amennyiben kiderül, hogy bizonyos változók együtthatása miként hátráltatja, vagy éppen ellenkezőleg mozdítja elő a társadalmi integrációs képességet.

Az előadás terminológiai kereteit John Berry adaptációs elméletéhez kapcsolódva az akkulturáció, asszimiláció, marginalizáció és szeparáció fogalmi négyes keretei között jelölöm meg. Ezáltal lehetőség nyílik arra, hogy a különböző szociokulturális háttérű roma származású értelmiségi pályára készülő vagy ott tevékeny hallgatók társadalmi beilleszkedésének jellemzőit pontosabban megérthessük.

Kulcsszavak: roma szakkollégium, társadalmi integráció, alumni hallgatók

Szalai Andrea

tudományos munkatárs

ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont

„Apoj tu zúvli san, kerestanjam!” – Terepmódszertani jegyzetek egy gábor közösségekben végzett kutatásról

Az előadás egy gábor roma közösségben végzett hosszú távú nyelvészeti antropológiai (vagy az újabb brit iskola (RAMPTON et al., 2015; BODÓ, 2021) terminológiájával élve etnográfiai nyelvészeti) kutatás terepmunkamódszereit és a terepmunkás pozícióját állítja középpontba (DURANTI, 1997). Bemutatja, hogy a társadalmi, kulturális és interakciós kontextusba ágyazott nyelvhasználat iránti érdeklődés nyelvészeti és etnográfiai adatgyűjtési módszerek használatát egyaránt szükségessé teszi. Hangsúlyozza, hogy a terepmunka folyamatos önreflexiót és egyezkedést igényel a terepmunkás részéről a számára elérhető részvételi módokról az őt fogadó közösség tagjaival.

Tereptapasztalatok segítségével betekintést nyújt abba a nyelvi és szociokulturális szocializációs folyamatba, amelynek alanya a közösségen kívülről érkező terepmunkás. Olyan pillanatokot emel ki, amelyek rávilágítanak a terepmunkás novícia-pozíciójára (DURANTI, 1997), és arra, hogyan változhat ez a pozíció a közösségben töltött idő előre haladtával, a kezdetben korlátozott nyelvi és kommunikatív kompetencia fejlődésével párhuzamosan. Ebben a folyamatban a különböző társas és kulturális világok határán mozgó kutató kívülálló idegenből ismerős, társas értelemben közeli résztvevővé válhat. Bár nem szűnnek meg, de néha szimbolikusan felfüggesztésre kerülnek vagy időszakosan elmosódnak az etnikai határok. Ezért amellet érvelek, hogy a terepmunkára érdemes lehet egyfajta átmeneti rítusként (VAN GENNEP, 2007) tekinteni, amelyben a terepmunkás idővel sajátos, liminális pozícióra tesz szert. E határhelyzeti pozícióban átélheti azt, hogy – STEWART (1997) egyik fejezetcímét parafrázálva – úgy tekintenek rá, mint olyan személyre, akiben, ha csak pillanatokra is, de felismerhető egy „gázsiban lakozó romnji”.

Kulcsszavak: terepmunka-módszerek, antropológiai nyelvészet, kutatói pozíció, átmeneti rítus, liminalitás

Szecsó János

mesteroktató

DE Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar

Hidak az iskola és a család között: Az óvodai és iskolai szociális segítők szerepe a roma tanulók esélyeinek növelésében

A hazai szakirodalom egyhangúán rámutat arra, hogy az iskolai egyenlőtlenségek újratermelődése szorosan összefügg a tanulók családi és társadalmi-gazdasági háttérével, az oktatási intézmények strukturális működésével, valamint a támogató szakmai szereplők jelenlétével vagy hiányával. (RADÓ, 2007; VARGA, 2023) A 2018-as tanév óta, az óvodai és iskolai szociális segítő intézményesült szereplővé vált a magyar köznevelési rendszerben, amely közvetítő funkciót lát el az oktatási intézmények, a családok és a gyermekvédelmi ellátórendszer között, és így potenciálisan hozzájárulhat az iskolai egyenlőtlenségek mérsékléséhez. (BUDAI, 2019; CSÓK – PUSZTAI, 2022; KOPASZ – BALOGH – KISS, 2025) A kutatás célja annak feltárása, hogy az óvodai és iskolai szociális segítők milyen prevenciós és korrekciós tevékenységeken keresztül támogatják a hátrányos helyzetű, különösen roma gyermekek és tanulók iskolai integrációját, valamint, hogy mely intézményi, szakmai és együttműködési tényezők befolyásolják e beavatkozások hatékonyságát. Az elemzés szisztematikus szakirodalomelemzésen alapul, amely 15 magyar tanulmány feldolgozásával vizsgálja az alkalmazott módszereket, a szakemberek mozgásterét és az interprofesszionális együttműködés szerepét. A feldolgozott tanulmányok alapján a kutatás arra is választ keres, hogy a családok bevonása és a pedagógusokkal való együttműködés miként járul hozzá a lemorzsolódás csökkentéséhez, a konfliktusok kezeléséhez és az inkluzív iskolai környezet kialakításához. Az eredmények rámutatnak arra, hogy a bizalomépítésen és kulturálisan érzékeny megközelítésen alapuló szociális segítői munka kulcsszerepet tölthet be a roma tanulók esélyeinek növelésében, ugyanakkor hatékonysága jelentős mértékben függ az intézményi feltételektől és a szakmaközi együttműködés minőségétől.

Kulcsszavak: roma, egyenlőtlenségek, iskolai szociális munka, iskolai szociális segítő tevékenység

Szverle Szandra

egyetemi hallgató

PTE Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A nyelvi közeg és a korai iskolaelhagyás kapcsolata

Basil Bernstein nyelvi kódelmélete az iskola és a társadalmi egyenlőtlenségek kapcsolatának egyik legmeghatározóbb elméleti kerete. BERNSTEIN (1971) szerint az iskola olyan nyelvi elvárásokat közvetítenek, amelyek a társadalmi osztályok közötti különbségeket felerősíthetik. Az úgynevezett korlátozott és kidolgozott kód közti eltérés nem csupán nyelvi, hanem mély társadalmi beágyazottságú különbség, amely az otthonról hozott kommunikációs mintákat tükrözi. Európa és Ázsia cigány közösségei nyelvtörténeti szempontból két világosan elkülöníthető nyelvtípusra tagolódnak: konzervatív romani és pararomani (LAKATOS, 2015: 60). A konzervatív romanit ismerjük és definiáljuk cigány nyelvként hazánkban (LAKATOS, 2015: 60). Mint minden nemzeti és etnikai kisebbség esetén a cigányság esetén is fontos, hogy a gyermekek továbbadják a kisebbség nyelvét (LAKATOS, 2012: 44). Kutatásunkban félig strukturált interjúkkal vizsgálatot készítettünk N=33 családdal, az interjú adatfelvételkor a résztvevők egybehangzóan elmondták, hogy a gyermekeik az iskola első évében már lemaradnak, hiszen otthon más nyelvi kódot használnak, mint az iskolában. A családok nagy része már nem használja a romani nyelvet, vagy csak néhány szót. Egybehangzóan állították, hogy gyermekeik motivációja csökkent amiatt, mert nem értik az iskolában használt nyelvet. Emiatt több családban is, szülők és gyermekek is érintettek a korai iskolaelhagyással. Megemlítették, hogy gyermekeik nem nemzetiségi általános iskolába járnak, de szeretnék, ha a romani nyelv elsajátítására lehetőségük adódna.

Kulcsszavak: korai iskolaelhagyás, nyelvi közeg, romani nyelv, nyelvi kód

Tempfli Csilla

iskolai tanácsadó

Szatmár Megyei Erőforrás- és Oktatási Tanácsadó Központ

Társadalmi hátrány és jövőkép a 15–19 éves magyar fiataloknál

A hátrányos helyzetű fiatalok jellemzően rövidebb távra terveznek, céljaikat kevésbé tartják elérhetőnek, továbbá tanulási eszközeik és lehetőségeik is szűkebbek a kedvezőbb helyzetű társaikhoz képest (CEGLÉDI, 2018: 17-19; PUSZTAI et al., 2018: 20-22). Kutatásunk célja a hátrányos és nem hátrányos helyzetű 15–19 éves fiatalok jövőképének vizsgálata volt a Magyar Ifjúság 2020 adatbázisának másodelemzése alapján. A vizsgálat során a fiatalok jövőre vonatkozó elképzeléseit és terveit elemeztük négy fő területen: gyermekvállalás, továbbtanulási szándék, munkavállalás és vallásosság. A statisztikai elemzésekhez leíró statisztikákat, khi-négyzet próbát és egyutas varianciaanalízist (ANOVA) alkalmaztunk az SPSS program segítségével. Az eredmények szerint a hátrányos helyzetű fiatalok körében a gyermekvállalás fontosabb szerepet tölt be, és átlagosan több gyermeket terveznek, mint a nem hátrányos helyzetű társaik. Ezzel szemben a továbbtanulási szándék szignifikánsan alacsonyabb a hátrányos helyzetű csoportban, akik gyakrabban tartoznak a sem nem tanuló, sem nem dolgozó (NEET) kategóriába. Az elemzés szerint a fiatalok jövőbeli döntéseit erősen befolyásolja társadalmi helyzetük és erőforrásaik; a hátrányos helyzetűek ezért rövidebb távra terveznek, mint nem hátrányos helyzetű társaik.

Kulcsszavak: hátrányos helyzetű fiatalok, jövőkép, gyermekvállalás, továbbtanulás, külföldi munkavállalás

Tóth Norbert

egyetemi adjunktus

DE Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

Társadalmi integráció és lokális hagyománykészlet

A magyarországi cigány/roma közösséggel kapcsolatos nevelésszociológiai kutatások eredményei arra hívják fel a figyelmet, hogy az elmúlt évtizedben pozitív tendencia figyelhető meg az oktatási transzlációval összefüggésben a cigány/roma népesség iskolázottsági mutatóit tekintve, azonban nem csökkent a szakadék a magyarországi cigányság és a többségi társadalom iskolázottsága között. A témával foglalkozó kutatók hangsúlyozzák, hogy a magyarországi cigányság társadalmi integrációjának egyik legfőbb akadályának az alacsony iskolai végzettség tekinthető (TÓTH, 2024: 138).

Ugyanakkor az elmúlt évtizedben a magyarországi cigány/roma közösség esetében is megfigyelhető a középosztályosodás jelensége, s részben a felsőoktatás expanziójának köszönhetően, egyre több cigány/roma származású fiatal számára lehetőség nyílt a társadalmi mobilitásra (FORRAY, 2022: 134) Ebből az alapkoncepcióból kiindulva, kutatásunk során arra vállalkoztunk, hogy a társadalmi mobilitás útjára lépett cigány/roma fiatalok élettörténetén keresztül vizsgáljuk meg az oktatási rendszer által biztosított mobilitási csatornákat, illetve annak a szociokulturális környezetnek és lokális hagyománykészletnek feltérképezését, amely sok vonatkozásban kondicionálja a társadalmi integrálódás lehetőségét.

Az előadásban bemutatott empirikus kutatás kvalitatív mérőeszközre támaszkodik. Felsőfokú végzettséggel bíró, illetve aktív egyetemi hallgatói jogviszonnyal rendelkező cigány/roma származású fiatalokkal készítettünk félig strukturált interjút (N=16).

Az adatközlők élettörténetén keresztül átfogó képet kapunk a sikeres társadalmi integráció folyamatáról és a lokális hagyománykészlet jellemzőiről.

Kulcsszavak: roma fiatalok, integráció, lokális hagyománykészlet

Varga Aranka* – Bereményi Ábel**

*egyetemi tanár

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

**professor lector

University of Barcelona

Bikulturális ökológiák: lehetőségek és korlátok. Életesélyek különbségei két cigány, roma közösség összevetésében

Az előadás egy harmincéves longitudinális kutatásra támaszkodva két szegregált cigány, roma közösség iskolázási pályáit és a felnőttkori életesélyek alakulását elemzi Magyarországon. Az elemzés a nevelésszociológia elméleti keretében az akkulturáció és a bikulturális szocializáció folyamataira összpontosít, azt vizsgálva, miként strukturálják az oktatási tapasztalatok és az otthoni, illetve közösségi szocializációs mintázatok kölcsönhatásai az iskolai részvételhez, benntartáshoz és teljesítményhez kapcsolódó tőkeformák felhalmozását és konvertálhatóságát. Az empirikus adatfelvétel négy időpontban zajlott: az általános iskolai tanulmányok kezdetén (1995) és lezárásakor (2003) kérdőíves vizsgálatokkal, majd felnőttkori életút-interjúkkal (2017), és végül (2025) helyi oktatási és intézményi szereplőkkel folytatott szakértői interjúk során. Az eredmények a bikulturális ökológiák belső differenciáltságára világítanak rá. A földrajzilag és társadalmilag zárt roma közösségekben is megjelenhetnek olyan támogató oktatási pályák, amelyek mögött befogadó intézményi gyakorlatok, különösen az iskolák és a kapcsolódó szolgáltatórendszerek együttműködése, valamint a közösségi tőke tudatos mozgósítása áll. E strukturális és intézményi feltételek hiányában az oktatási egyenlőtlenségek újratermelődnek, és a szegénység, illetve a marginalizáció kumulatív folyamatai erősödnek. Az erős bikulturális ökológiák ugyanakkor olyan egyéni és kollektív oktatási stratégiák kialakulását teszik lehetővé, amelyek mérséklik a társadalmi kirekesztést és elősegítik a társadalmi mobilitást.

Kulcsszavak: cigány, roma, bikulturális ökológia, közösségi tőke, inkluzív környezet

Verő-Valló Judit

független kutató

Prímásnők. A cigányzenei szektorban dolgozó női prímások, női zenekarok története, társadalma a két világháború közötti években

Az 1920-as évek közepétől egyre több magyarországi kávéházban, szórakozóhelyen jelentek meg a cigányzenészekkel együtt fellépő prímásnők, illetve önálló - cigányzenét és gyakran jazzt is vegyesen játszó - női zenekarok, köztük például Gyenes Lili 1931-től kimondottan női cigányzenekarként működő bandája. Előadásomban a magyar kultúra szerves részeként létező, a társadalomba mélyen beágyazott „magyar cigányzene” egy eddig kevésbé kutatott részével, a prímásnő és női zenekar jelenségekkel, illetve azok történeti, társadalomtörténeti vonatkozásaival foglalkozom. A több tucatnyi prímásnő közül három, Gyenes Lili, Máthé Lily és Fecske Lili – sajtóforrások és levéltári dokumentumok alapján rekonstruált – család- és karriertörténeteinek keresztül, mikrotörténeti megközelítésben vizsgálom a női cigányzenészek jelenségét, teljesen eltérő társadalmi háttérű, gyakran egymásba fonódó női sorsokat bemutatva. A konferencián ismertetett kutatásom több ponton kapcsolódik korábbi, főleg a „középosztályi”, értelmiségi nőkkel foglalkozó női történeti munkáimhoz (VERŐ-VALLÓ, 2024), újabb területet – a cigányzenész női emancipáció (vagy emancipációs hiány) kérdése(i)t (HEGEDÜS, 1996: 450; SZOKOLSZKY, 2024: 62-66) – is beemelve kutatási területeim közé, illetve illeszkedik a cigányzenét, a cigányzenészek társadalmát vizsgáló történeti, társadalomtörténeti szempontú publikációk sorába (HAJNÁCZKY, 2019, 2020, 2023).

Kulcsszavak: cigányzene, prímásnő, női cigányzenészek

Vezdén Katalin

egyetemi tanársegéd

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

„Oktatási esélyekért!” – Egy kortárs mentorprogram értékelése és továbbfejlesztési lehetőségei a dél-dunántúli régióban

Bár a hazai statisztikák a korai iskolaelhagyás tekintetében javuló tendenciát mutatnak, a 2024-re elért 10,3% az uniós átlagnál (9,3%) továbbra is magasabb (OKF, 2025). A helyzet jelentős regionális és társadalmi egyenlőtlenségeket mutat (BOCSI et al., 2024). A roma, cigány fiatalok körében a KSH 2019. évi adatai alapján a korai iskolaelhagyók aránya 64,6%, a nem roma fiatalok körében 9,3% (MNTFS, 2024). Az EU célja, hogy 2030-ra az uniós átlag 9% alá csökkenjen (OKF, 2025). E cél eléréséhez preventív beavatkozás lehet a kortárs mentorálás hátrányos helyzetű közösségekben (FEHÉRVÁRI et al., 2022). Az előadás egy komplex pályaorientációs mentorprogram kortárs mentorálást érintő vizsgálatának eredményeit mutatja be. A kutatás kiterjed a megvalósításba bevont kortárs (középiskolás) mentorok bemeneti vizsgálatára, csatlakozási motivációikat és a mentori munkát érintő preconcepcióikat feltárandó, emellett a mentorprogram zárásakor megvalósult kimeneti adatfelvétel a kortárs mentorok körében a megvalósult mentori munka reflektív értékelését célozta. A bemeneti mérés félig-strukturált interjúkkal zajlott (n=20), a kimenetnél félig-strukturált interjúkérdésekkel fókuszcsoporthoz beszélgetések valósultak meg kortárs mentorokkal (n=10). Az előadás kitér a már megvalósult mentorprogram folytatásaként a közelmúltban elindult, ezúttal kifejezetten a kortárs mentorálásra épülő, longitudinális vizsgálódást megalapozó kutatás-fejlesztés rövid bemutatására, az eddigi eredmények áttekintésére.

Kulcsszavak: korai iskolaelhagyás, kortárs mentorálás, hátrányos helyzet, pályaorientáció

Vida László* – Simon Magdolna**

*PhD hallgató

DE Humán Tudományok Doktori Iskola

**PhD hallgató

DE Humán Tudományok Doktori Iskola

Az iskolai elkülönüléstől a kapcsolathálózati zártságig. A roma szegregáció három dimenziója

Kutatásunkban a cigányok szegregációját térbeli, iskolai és kapcsolathálózati megközelítésekben is megvizsgáljuk. Kiindulópontunk, hogy miközben az oktatási rendszer elvileg a társadalmi mobilitás egyik legfontosabb csatornája, a korai szelekció, az intézményi elkülönítés, valamint a hátrányos helyzetű és roma tanulók koncentrációja a gyakorlatban inkább újratermeli a társadalmi egyenlőtlenségeket (BOURDIEU, 1978). A szelekció folyamata sok esetben már az általános iskolába való belépéskor megkezdődik, amit a lakóhelyi szegregáció is elősegít, így a tanulói pályák korán szétválnak (LANNERT, 2003). A homogén, alacsony státuszú tanulói közegekben felerősödő kortárshatások és a beszűkült aspirációk korlátozzák a továbbtanulási és mobilitási esélyeket (COLEMAN, 1966), így a térbeli és iskolai elkülönülés a társas kapcsolatok beszűkülésén keresztül kapcsolathálózati zártsággal is együtt jár. Célunk feltárni, hogy a három dimenzió miként erősíti egymást, és hogyan járul hozzá a roma népesség tartós társadalmi kirekesztődéséhez.

Az iskolai szegregációt kvalitatív interjúkkal (N=43) vizsgáltuk, a térbeli szegregáció időbeli alakulását (2010-től napjainkig) pedig metaanalízissel elemeztük. A kapcsolathálózati szegregáció mérésére méretgenerátoros kérdéssort alkalmaztunk, az adatokat negatív binomiális regressziós modellekkel elemeztük. A modellekben az alpha túlszórás paraméter a vizsgált csoport zártságának mértékét jelzi (KMETTY – KOLTAI, 2015). A 2014-es MTA-ELTE Peripato (N=1000) és a 2021-es Hungarostudy (N=7000) adatok longitudinális összevetése alapján a cigányok kapcsolathálózata hét év alatt szignifikánsan zártabbá vált. A cigányok ismertsége elsősorban a községekben élők, a fiatalabb és alacsonyabb iskolázottságú rétegek körében magasabb. Ez összhangban van a térbeli és iskolai szegregáció vizsgálatokor kapott eredményeinkkel, vagyis a 2010-es évek óta a cigányok szegregációjának mértéke nem mutatott érdemi csökkenést.

Kulcsszavak: oktatás, térbeli egyenlőtlenségek, társadalmi mobilitás, kapcsolathálózat, méretgenerátor

Vidák, Gábor

assistant lecturer

PTE Faculty of Humanities and Social Sciences

Participatory Infrastructure Development as Social Innovation: Roma Community Involvement and Intersectional Learning Processes in a Rural Segregated Settlement

This presentation analyses a community-based bus stop construction project implemented in a segregated rural settlement in Southern Hungary, focusing on how participatory infrastructure development can function as a form of social innovation in marginalized contexts. The study addresses the following research question: how do intersectional social positions (ethnicity, gender, age, and socio-economic status) shape participation processes, learning outcomes, and local power relations in community-led development initiatives?

The paper is based on a qualitative case study drawing on action-research elements, including participatory observation, workshop documentation, semi-structured interviews with community members and institutional actors, and analysis of project-related materials. The initiative emerged from a broader social inclusion programme and involved collaboration between the municipality, civil society actors, and local Roma residents through participatory planning workshops, collective decision-making, and volunteer engagement.

Using an intersectional analytical framework, the study examines how structural inequalities both constrained and enabled participation. Particular attention is given to the roles of Roma women and youth, whose involvement revealed shifts in local agency, informal leadership practices, and competence development through experiential learning processes. Findings suggest that small-scale infrastructural interventions can produce significant social effects when participation is meaningful and negotiated, yet they also expose tensions between institutional expectations and community priorities.

The case contributes to debates on social innovation, participatory planning, and inclusive governance by demonstrating how localized projects can foster learning, strengthen social cohesion, and reshape relationships between marginalized communities and local institutions.

Keywords: social innovation, Roma community, participatory planning, intersectionality, segregation

Vitéz Kitti

egyetemi tanársegéd

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

A Pécsi Tudományegyetem külföldi hallgatóinak vizsgálata a minőségi nemzetköziesítés szempontjai mentén

A Pécsi Tudományegyetem 2010–2021 közötti nemzetköziesítési folyamatainak elemzése, valamint a külföldi hallgatók intézményi tapasztalatainak és sikerességi tényezőinek feltárása során hangsúlyossá vált a minőségi nemzetköziesítés szerepe. A makrostatisztikai vizsgálatok és a kérdőíves adatfelvétel eredményei rámutattak, hogy a hallgatói előrehaladást elsősorban a finanszírozási forma, a régiós háttér és a passzív félévek száma befolyásolja. Kritikus indikátornak bizonyult, hogy két passzív félévet meghaladóan a diplomaszerzés esélye jelentősen csökken. Az ösztöndíj erőteljes védőfaktorként jelenik meg, míg az önköltséges hallgatók körében magasabb a lemorzsolódási kockázat. Az eredmények megerősítik Tinto integrációs modelljét, amely szerint az akadémiai és szociális beágyazottság alapvető a benntartás szempontjából (TINTO, 2012: 9). A közösségi kapcsolatok, az információáramlás és a hallgatói bevonódás jelentősége is felszínre került. A kutatás eredményei alapján a minőségi nemzetköziesítés erősítése, a strukturális és közösségi támogatások tudatos bővítése, valamint a magyar és külföldi hallgatók közötti interakciók ösztönzése elengedhetetlen az inkluzív kiválóság rendszerszintű megvalósítása érdekében. A kutatás eredményei arra is rámutatnak, hogy az inkluzív intézményi klíma kialakítása nem egyszeri beavatkozás, hanem hosszú távú, stratégiai szemléletet igénylő fejlesztési folyamat, amely az egyetemi közösség valamennyi szereplőjének együttműködését feltételezi.

Kulcsszavak: nemzetköziesítés, minőségi nemzetköziesítés, inkluzív kiválóság, hallgatói sikeresség, intézményi kötődés